

ՅՈՒՆԻՈՍ

ԿԱՄ

ՀՈԳԵԶԱԻԱԿԻ ՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Բ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1927

7

266

26 NOV 2013

ՅԵՆԱԴԱՐԱՆ

ՈՍԵԿՈՆՑ

4

ՅՈՒԼԻՈՍ

ՅՈՒՂԻՈՍ

ԿԱՄ

ՀՈԳԵԶԱԻԱԿԻ ՄԸ
ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ր. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ

ՍՈՒՐԲ ՂԱԶԱՐ

1927

1-2.669M

ՅՈՒԼԻՈՍ

ԿԱՄ

Հ Ո Փ Ե Զ Ա Ի Ա Կ

— 3: —

Ա

Արժիւին բոյնը:

Համբարձման օրը եկաւ մայիս
ամսուն գեղեցիկ առաւօտներէն
մէկը, որ կարծես թէ բարեպաշտ
քրիստոնէից հետ ամէն արարած-
ներն ալ Քրիստոսի յաղթանակին
տարեղարձը կը կատարէին: Ինչ
բարի խորհրդածութիւններ չընէր
բարեպաշտ մարդ մը ասանկ սուրբ

օրեր: Քանի որ կը մտածէ թէ ան
օրն էր որ Քրիստոս Տէրն մեր աշ-
խարհքիս վրայ իր Հօրը ամէն
կամքը կատարելէն հտըը, յաղ-
թող թագաւորի մը պէս իր աթոռը
գնաց նստաւ, ու արքայութեան
դուռը իրեն հետևողներուն բանա-
լէն հտըը՝ անդադար զիբենք հոն
կը հրաւիրէ իր փառքը վայելու,
ինչպէս սիրտը կը վառի արքա-
յութեան փափագովը, ու աշխարհ-
քըս ամենևին աչքին չերևնար:

Ահա ասանկ մտածութիւննե-
րով լցուած Առնոլ անունով բա-
րեպաշտ մարդը՝ որ վախճանագործ
բերդին վերակացուն էր, ելաւ իր
անէն: Դեռ նոր լմնցուցեր էր իր
առաւօտեան աղօթքը՝ որ ըրեր
էր Աստուծոյ ըսելով. «Փառք ու
շնորհակալութիւն կ'ընեմ քեզի

երկնաւոր թագաւոր, Յիսուս Քր-
իստոս, որ բացիր մեզի երկինքը
և զմեզ սուրբ արիւնովդ գնեցիր.
և մեզի տեղ պատրաստելու հա-
մար այսօր երկինքը գնացիր: Ահ,
ե՞րբ պիտի ըլլայ, որ ես ալ ար-
ժանի ըլլամ մէկ օր մը քովդ
զալ, ու քեզի հետ վայելել ան
քաղցը վարձքը՝ որն որ խոստա-
ցեր ես քեզ սիրողներուն»:

Առնոլ աս աղօթքով մխիթա-
րուած ճամբայ ելաւ Լիպնաւ ը-
սուած բերդը երթալու, որ իր
բերդէն հինգ մղոն հեռու էր. վասն
զի առջի իրիկունէն իմացեր էր՝
թէ հոն իր աղջիկը, որ բերդին
տիրոջը հետ պսակուած էր, զա-
ւակ մը ունեցեր է: Աս ուրախու-
թիւնը մոռցնել տուաւ Առնոլին
ճամբուն լեռնոտ ու խորտուրորտ

ըլլալը և ուրիշ դժուարութիւնները:

Ինչ որ է հրացանը ուսը զարկած՝ առած երթալու ատենը, «Աս աշխարհքս ալ իմ ըրած ճամբուս նման է, կ'ըսէր ինքնիրեն. մէկ մը պէտք է ելլել, մէկ մը ինջնել. երբեմն դիմացդ շիտակ տեղ մը կ'ելլայ, երբեմն ալ դարձիս ճամբայ մը. ասդիս մէկ զուարճալի ընդարձակ տեղ մը կ'երևնայ, քիչ մը անդին վտանգներով լեցուած տեղ մը. բայց ուզես չուզես պէտք է առաջ երթաս, յուսալով որ ի հարկէ աս ձանձրալի ճամբորդութիւնն ալ վերջ մը ունի: Ահա ասանկ է մեր կեանքը, շատ կամ քիչ ապրելնիս հոգեբնիս չըլլայ ամենեւին, միայն վերջերնիս բարի ըլլայ:

Նայինք որ մահերնիս ճշմարիտ քրիստոնէի մահ ըլլայ, մնացածը հոգ չէ: Հարստութիւն, պատիւ, գիտութիւն, ամէնն ալ ուրիշ բան չեն՝ բայց եթէ փուռ ծուխ մը»:

Ասոնք և ասոնց նման բաներ մտածելով՝ բարձր քարոս լերան մը վրայ հասաւ. տեսաւ որ խիստ յոգնեւ է. ժամացոյցը հանեց նաշեցաւ, քրտինքը սրբեց, «Բաւական ճամբայ ըրեր եմ, ըսաւ, քիչ մըն ալ սա տեղս կենամ յոգնութիւն առնեմ. ինչպէս ըլլայ՝ կանուխկեկ կը հասնիմ ձայնաւոր պատարագին»:

Նստաւ ժայռի մը վրայ, հրացանը քովը դրաւ, քիչ մը բան հանեց մախաղէն ու սկսաւ նախաճաշիկ ընել: Չորս դին խոշոր խոշոր քարեր ու ժայռեր կային,

ասոնց ալ տակը ամէն դին անա-
գին վիհեր՝ փոսեր: Մէկ մըն ալ
հեռուանց խշրտոց մը լսեց. դառ-
նայ տեսնայ որ մեծ արծիւ մը
թեւերը բացած կը թռչի, շուտ մը
հրացանը առնելն ու դէպ ի թըռ-
չունը շտկելը մէկ ըրաւ. բայց
ծառերը արգելք եղան որ չկրցաւ
աղէկ նշան առնել, ու մինչեւ
որ ուրիշ յարմար տեղ մը գտաւ
արծիւը շատ հեռացաւ: «Պէտք
է որ ասոր բոյնը ասկէ շատ հե-
ռու չըլլայ, երթամ նայիմ» ըսաւ,
ու շուտ մը գնաց՝ դուրս տնկուած
ժայռին վրան ելաւ, վար նայե-
ցաւ. մէյ մըն ալ խորունկ տեղ
մը խոշոր քարի մը ճղքուածներու
մէջ տեսաւ անոր բոյնը: Նայեցաւ
որ արծիւին ձագերը բոյնին մէջ
մէկ մէկու հետ կը կռուին. մէյ

մըն ալ տեսնայ որ անոնց ոտքին
տակը մարդու նման բան մը կայ.
«Վայ, աս ինչ բան պիտի ըլլայ,
ըսաւ, իջնամ նայիմ ինչ բան
է»: Մէկէն սկսաւ ժայռին քովե-
րէն վար իջնալ չորս դին բռնե-
լով որ չըլլայ թէ ան անագին
անդունդին մէջ իյնայ. որչափ որ
կը մօտենար՝ այնչափ սիրտը կը
նետէր. վերջապէս հասաւ բոյնին
քով... նայեցաւ ու զարմանքէն
պաղեցաւ. տեսնայ որ... պզտի
տղայ մը երկու իրեք տարեկան՝
արիւնոտած թաթիկները իրեն եր-
կընցուցեր է: Առնուին սիրտը
կտոր կտոր եղաւ, երբոր տեսաւ
ան աղուոր տղան՝ ձեռուրները
ոտուրները վիրաւորած ու զգես-
տին մէկ կտորը պատըռտած ան-
գութ թռչունին կտուցին զարնը-

ուածքներէն, որ յափշտակեր էր
աս տղան իրեն ձագերուն կերա-
կուր ընելու համար: Առնոլ շուտ
մը գրկեց տղան, սկսաւ շոյել
միտիթարել ու սիրտ տալ: Տղան
ալ անոր երեսը նայելով, զուարթ
կերպով մը ժպտեցաւ. ասով Առ-
նոլ ալ աւելի սկսաւ ուրախանալ
ըրած բարեգործութեանը վրայ,
որ անմեղ տղան մահուընէ խա-
լըսեց: Տղուն վէրքերէն վազած
արիւնը սրբելէն ետքը, դարձաւ
արծիւին ձագերուն վրայ նայե-
ցաւ. կ'ուզէր զանոնք ալ առնել,
բայց զիւրին չէր. կը վախնար ալ
որ չըլլայ թէ յանկարծ արծիւը
վրան հասնի. ուստի ձագերը թո-
ղուց, տղան կռնակը առաւ, ու
շատ աշխատանքով նորէն վեր
ելաւ: Երբոր առջի տեղը հասաւ,

տղան նստեցուց, վէրքերը նայե-
ցաւ տեսաւ որ շատ խոր չեն, կա-
պեց զանոնք, ու հարցուց տղուն
թէ ինչպէս եղաւ որ ասանկ տեղ
եկար: Տղան հասկըցուց իրեն թէ
մեծ թռչուն մը զիս առաւ ու
օդուն մէջէն բարձրանալով ան
տեղը բերաւ. շատ լացի ու ող-
բացի ու մայրս կանչեցի, բայց
անօգուտ, ըսաւ: Անունս Յուլիոս
է, ու մենք ան ձորին մէջը կը
բնակէինք՝ ուր որ կը լուացուէին:
Այսչափ բան միայն կրցաւ իմա-
նալ Առնոլ հարցընելովը. քիչ մը
ուտելու բան տուաւ Յուլիոսին,
ու ըսաւ, թէ ես կ'երթամ քու
մայրդ կը փնտռեմ. բայց ինչուան
որ գտնեմ պէտք է որ քովս
կենաս ու չիլաս: Տղան աս ա-
մէն բաները հասկըցաւ ու յանձն
առաւ:

Բ

Մկրտոչրիւն:

Երբոր պատուական Առնոլդ
Լիպնաւ բերդը հասաւ՝ մահուընէ
ազատած տղան գիրկը, ամէն տես-
նողները զարմանալով սկսան հար-
ցընել թէ ինչ պիտի ըլլայ ատի-
կայ՝ «Ատ ինչ է բերածդ, ըսաւ
իր փեսան ծիծաղելով. ուսկից
որսացիր այդ տղան»: Առնոլդ պա-
տասխան տուաւ թէ արծիւին բոյ-
նէն որսացի առանց կարթի: —
«Իրաւ կ'ըսես, ըսին ամէնքը մէկ
բերան, աս տղան արծիւին բոյ-

նէն գտար, աղէկ որ ան անգութ
թռչունները չեն կերեր ատիկայ.
նայեցէք ինչ աղուոր տղայ է»:
Պզտի Յուլիոսն ալ ամէն իրեն
մօտեցողներուն ձեռուընները կ'եր-
կընցընէր ուրախութեամբ:

Շուտ մը բոլոր բերդին մէջ
ձայն ելաւ, ամէնքը սկսան Առ-
նոլին ազատած տղուն վրայ խօ-
սիլ, ամէն մարդ կը վազէր ան
տղան տեսնելու. բարի ծերունին
ալ յէտը եղաւ որ քսան անգամ
մը պատմէ եղած դիպուածը:

Քիչ մը ատենէն պատարագի
գնաց Առնոլ. շատ ջերմեռանդու
թեամբ լսեց ան պատարագը. շատ
ատենէ ի վեր այնչափ ջերմեռան-
դութեամբ աղօթք չէր ըրած: Ան
օրը իրեն մէկ մեծ յիշատակի ար-
ժանի օր մը եղաւ:

Պատարագը լմընալէն վերջը Առնոլ իր փեսին տունը գնաց, ուր մկրտութեան պատրաստութիւն կը տեսնէին: Անկէց շատ ժողովրդով նորէն ժամ գացին ու փառաւոր հանդէսով մկրտութիւնը կատարեցին, տղուն անունն ալ Առնոլ ուզեց որ Թագուհի դրուի: Մկրտութեան հանդէսը լմընալէն ետքը՝ աւագերէցը աղուոր քարոզ մը տուաւ քրիստոնէից պարտքերուն վրայ. քարոզին ամենէն տաք տեղուանքը յարմար բերելով՝ մէկ երկու բան ալ Առնոլին ըրած գեղեցիկ բարեգործութեանը վրայ խօսեցաւ, և մարգարէանալու պէս ըսաւ թէ ան տղան ատենօք իրեն մեծ մխիթարութիւն պիտի ըլլայ. Առնոլ աս քարոզը լսելու ատենը՝ սիրտը փղձկեցաւ, սկսաւ արցունք

թափել, և սրտէն Աստուծոյ ուխտեց որ թէ որ Յուլիոսի ծնողքը չիգտնայ նէ՝ իրեն տղուն պէս մեծցընէ զանիկայ:

Կէսօրուընէ ետքը մօտ եղած գեղերուն ձորերուն ամէն դին մարդ խրկեց որ փնտրուեն գտնան տղուն ծնողքը. բայց չի կրցան գտնալ, և մէկ տեղէ մը ամենեւին ձայն չեկաւ: Առնոլին սիրտը աւելի չի հանգչեցաւ. իր փեսին ձեռքովը չորս դին թղթեր զրել տուաւ՝ ինչուան մէկ քանի օրուան հետոյ քաղաքներ, որ ամէնն ալ իմանան թէ Յուլիոս տղան իր բովն է. բայց որչափ ալ ջանաց Յուլիոսին ծնողքը գտնալու՝ ձայն ձուն չեկաւ: Ան ատենը Առնոլն ալ ծիծաղելով ըսաւ իր աղջկանը. «Աստուած քեզի տղայ մը տուաւ

1-2669

նէ՝ ահա ինծի ալ տուաւ հոգեւ
զաւակ մը. Յուլիոս իմ տղաս թող
սեպուի, իմ հոգեզաւակս կ'ընեմ
ես ասիկայ ու կը կըլթեմ, թող
իմ ծերութեանս միսիթարանքը ըլ-
լայ. կը յուսամ որ աս բարերա-
րութիւնս անօգուտ չըլլար»։ Աղ-
ջիկն ալ պատասխան տուաւ. «Շատ
աղէկ մտածեր ես, հայրիկ, ըսաւ.
ու թէ որ քեզի ծանրութիւն կ'ըլ-
լայ նէ՝ հոս թող ատ տղան, ես
իմ զաւկիս հետ կը մեծցընեմ
գինքը. Աստուծոյ փառք, երկուքն
ալ կեցընեցու հաց ունինք»։
Բայց Առնոլ ամենեւին չուզեց իր-
մէ հեռացընել տղան. անունն ալ
դրաւ Յուլիոս Արծիւեան. որպէս
զի միշտ յիշատակը մնայ թէ ար-
ծիւի մը ճանկէն խալըսեր է։

Մ'կրտութենէն քանի մը օր ետ-

քը՝ Առնոլ ետ դարձաւ, իր տեղը
գնաց, հոգեզաւակն ալ հետը։
Մարգարիտա իր կիներ աս աղուոր
տղան տեսածին պէս, «Աս ի՞նչ
է, ըսաւ ծիծաղելով. թոռս փոխ-
ուեր մա՞նչ եղեր է. ի՞նչպէս ալ
շուտով այդչափ մեծցեր է»։ Առ-
նոլ ալ բոլոր Յուլիոսին պատ-
մութիւնը պատմելէն ետքը, «Քեզի
բան մը ըսե՛մ, ըսաւ. հիմա ես
Արքահամ նահապետին կը նմա-
նիմ, դուն առ Սառային, որ մեր
ծերութեան ատենը աս պզտի
տղան պիտի մեծցընենք։ Աստուած
տայ որ այս մեր Յուլիոսն ալ օր
մը իսահակայ առաքինութիւննե-
րովը զարդարուի, որ մենք ալ
մեր աշխատանքը ու հոգը փու-
ճը գացած չի սեպենք»։ Մարգա-
րիտա գրկեց տղան, «Խեղճ տղայ,

ըսաւ, «նր է քու մայրդ, եկուր
ուրեմն ես քու մայրդ ըլլամ, ու
քեզ իմ զաւկիս պէս սիրեմ, ու
աչքիս պէս հոգամ մեծցընեմ»:
Տղան ձեռուրները անոր երկըն-
ցուց, վիզը պլլուեցաւ, ու կար-
ծեա թէ ըսել կ'ուզէր թէ՛ ես ալ
քեզ ինծի մայր կը ճանչնամ, ու
ըովհետեւ կը խոստանաս իմ մօրս
հոգը ցուցընելու իմ վրաս:

Ասանկով Յուլիոս Առնոլին
տունը մնաց, ինչպէս թէ ինքն ալ
նոյն ընտանեացը մէջէն մէկը ըլ-
լար: Անուշ հլու բնութիւն մը կը
ցուցընէր. քիչ ատենի մէջ իրեն
աղօթքները աղէկ սորվեցաւ, ու
պատուական ծերերուն մեծ մխի-
թարութիւն եղաւ. բնական ալ
շատ խելացի եղաւ, սուր յիշո-
ղութիւն մը ունէր և ուսմունքի

շատ յարմար կ'երևնար: Երբեմն
ձմեռուան երկայն գիշերները Առ-
նոլ տղան ծնկանը վրայ կ'առնէր
ու աստուածաշունչի պատմութիւն
մը կը պատմէր. Յուլիոս աղէկ
ուշադրութեամբ մտիկ ընելէն ետ-
քը՝ չի հասկցած բաները մէկիկ
մէկիկ կը հարցընէր անուշու-
թեամբ, ու երկրորդ օրը իր կեր-
պովը նորէն կը պատմէր ան պատ-
մութիւնները զարմանալի ճշդու-
թեամբ: Երբոր մէյ մը կարգալ
սորվեցաւ, ալ միշտ գիրք կ'ու-
զէր. ու դեռ եօթը տարուան չե-
ղած՝ Առնոլին զրբերէն շատը կար-
դացեր էր. անոնց մէջէն ալ իր
հօրը ընտրածները միայն: Զեր-
մեռանդութիւնն ալ ուսումնասի-
րութենէն վար չէր մնար. միշտ
աղօթքի ամենէն առաջ կը նստէր

ու ամենէն վերջը կ'ելլար. օրէ
օր ջերմեռանդութիւնը աւելցընե-
լով՝ իր ծեր ծնողացը սիրտը կը
զուարճացընէր:

Գ.

Ուսմունք:

Յուլիոս իր ծնողացը մէկ հա-
տիկ մխիթարութիւնն էր իր ա-
ռաքինութիւններովը, մանաւանդ
պատրաստ ու կատարեալ հնա-
զանդութեամբը: Իր սէրը ու ե-
րախտագիտութիւնը անոնց ցու-
ցընելու համար ամէն աշխատանք
աչքին թեթեւ կ'երևնար. աղէկ
կը ճանչնար անոնց աշխատան-
քին յարգը. ու կը նայէր որ ամէն
բանի մէջ անոնց օգնութիւն հաս-
նի: Առանց հրամանի ամենեւին

անէն չէր հեռանար. իր ծնողքն ալ անանկ սիրով կը գուրգուրաւ յին վրան ու անանկ անուշութեամբ կ'երթային հետը, որ չէր իմացուեր թէ իրենց հոգեզաւակն է:

Յուլիոս առջի հաղորդութիւնը առնելու ատենը աւելի յայտնի ըրաւ իր ջերմեռանդութիւնը. բոլոր տղայութիւնը անմեղութեամբ անցընելովը աս սուրբ խորհուրդիս ալ աղէկ պատրաստութիւն տեսած էր. ու ձեռքէն գար նէ՝ աւելի կանուխ կ'ուզէր հաղորդուիլ, բայց իր ծնողքը չափ դրին ջերմեռանդութեանը: Ամէն ճանչուորները աչուրնին աս օրհնած տղուն վրայ դրեւ էին, ամենուն բերանը աս էր թէ Արծիւեան Յուլիոսը աս գեղին ամենէն սուրբ ու ամենէն առաքինի տղան է: Միայն

ինքն էր որ աս բարի կարծիքը չունէր իր վրայ, և հաստատ կերպով անմեղութեան ճամբուն մէջ առաջ կ'երթար:

Առնու աս տղուն խելօրութիւնը աղէկութիւնը տեսնելով՝ խելքը կը թոցընէր. սկսաւ մտածել թէ ի՞նչ վիճակի մէջ դնէ զինքը: Շատ մտածելէն ետքը ուզեց բուն տղուն կամքը իմանալ. շատ ետեւէ ընկաւ, բերանը փնտռեց, բայց ճար չեղաւ, չի կրցաւ որոշ բան մը լսել բերնէն՝ թէ աս վիճակը մէկալէն աղէկ կը սեպէ կամ կ'ընտրէ: Անոր համար միտքը զրաւ որ համարձակ իրեն հարցընէ աս բանը. յարմար ատեն ընտրելով մէկ կիրակի օր մը իրիկուան ժամէն զառնայէն ետքը՝ սկսաւ հարցընել իրեն. «Դուն գիտես, որդեակ,

ըսաւ, ինչպէս մենք զքեզ կը սիրենք. ուրեմն ատենն է հիմայ որ ըսես թէ ինչ վիճակ կ'ուզես ընտրել: Խօսէ համարձակ, ըսէ ինծի՝ ինչ բանի կը փափաքիս. մի՛ վախնար, մենք ամենեւին բանի մը չենք խնայեր. դու ինչ վիճակ ալ ընտրես՝ մենք պատրաստ ենք ամէն բան յանձն առնել, միայն թէ դուն քու երջանկութիւնդ զըտնաս»:

Յուլիոս խել մի ատեն տարակուսած կենալէն վերջը՝ Առնոլին ձեռքէն բռնեց ու պատկառանքով մը ըսաւ. «Դատ աղէկ, հայրիկ. որովհետեւ կ'ուզես իմ կամքս իմանալ, խոստացիր որ ամենեւին ուզածիս դէմ չի կենաս: Գիտցած ըլլաս որ առջի անգամ սրբութիւն առած օրս Յիսուսէն խնդրե-

ցի, որ ինծի շնորհք տայ, միտքս բանայ, որ իմանամ թէ ինչ կերպով կրնամ իմ երախտագիտու թիւնս ցուցընել ձեզի, ձեր ինծի ըրած այնչափ բարեբնեւորուն համար. Աստուած ալ ինծի ազդեց որ ես ալ հրամանոցդ վիճակը ընտրեմ: Հրամանքդ արդէն ձեւ րացած ես, քիչ ատենէն ատ պաշտօնները որ կ'ընէք՝ վրանիդ կը ծանրանան, հիւանդութիւններն ալ չեն պակսիր, մէկ քանի տարիէն ամենեւին չէք կրնար այդ ծառայութիւնները ընել. ուրեմն ահա հրամանքիդ տեղը ես կ'ըլլամ. և ինչպէս որ իմ կեանքս դուք ազատեցիր, այսպէս ալ ես իմ կեանքըս հրամանքներուդ կ'ընծայեմ:

— Ահ, իմին սիրուն զաւակս, ըսաւ հայրը, ու գրկեց ազնիւ

տղան. Ինչ առաքինի բան մտածեր ես: Հազար փառք կու տամ Աստուծոյ որ զիս ան օրը տարաւ ան լերանը վրայ, որպէս զի ասանկ ազնիւ տղու մը կեանքը ազատեմ: Քուկին ըսած խորհուրդիդ շատ հաւնեցայ ու զմայլեցայ. բայց հաստատ ես ըսածիդ վրայ. կ'ուզեմ ուրեմն աս տեղիս վերակացուն ըլլալ:

— Հրամներես, հայր, կ'ուզեմ, ըսաւ, և կը յուսամ որ Աստուած ալ կ'օրհնէ իմ առաջադրութիւնըս:

— Կ'օրհնէ, գիտեմ որ կ'օրհնէ, ըսաւ ծերը, վասն զի շատ աղէկ բան մտածեր ես. և վրայէդ չի պակսիր իրեն սուրբ շնորհքը. վասն զի Աստուած աղէկ գործքերը ոչ երբեք անվարձ կը թողու:

Երբոր ասոնք մէկմէկէ բաժնուեցան, Առնոլ իր ընկերոջ պատմեց Յուլիոսին հետ ըրած խօսակցութիւնը: Մարգարիտա երբոր լսեց տղուն խելացի ու ազնուական դիտաւորութիւնը՝ արցունքը չիկրցաւ բռնել: Մէկէն որոշեցին որ Յուլիոսը մօտ եղած գեղին դպրատունը դնեն, որպէս զի հարկաւոր ուսմունքները սորվի «Բայց աս պայմանով կը թողում որ Յուլիոսը ինծմէ բաժնուի, ըսաւ Մարգարիտա, որ ազատ ըլլայ ամէն կիրակի՝ ու տօն օրերը հոս մեզի հետ անցընելու. շաբաթ օրը դասը լմըննալէն վերջը հոս գայ, երկուշաբթի առտուն դառնայ»:

Երբոր ամէն բան ասանկ որոշեցին, Առնոլ Յուլիոսին համար պզտի հրացան մը գնեց, ու պար-

պելը սորվեցուց. երբեմն երբեմն ալ հետը կը տանէր ու իր վիճակին յարմար եղած բաները անոր կը սորվեցընէր։ Ասանկ ալ վեր ի վերանց բերդը պահելու վրայ հարկաւոր տեղեկութիւն մը տուաւ անոր, և ըսաւ որ պատրաստուի դպրատուն երթալու։

Յուլիոսին բաժնուելուն վրայ շատ արցունք թափեցին իր ծնողքը. անանկ տրամեցան, որ կարծես թէ մէյ մ'ալ պիտի չի տեսնային զինքը։ Իրեն մէկ քանի օգտակար խրատներ տուին, ու մասնաւոր կերպով ապսպրեցին որ մէկէն ի մէկ դպրատունը ով որ գայ նէ՝ հետը չիբարեկամանայ. նախ աղէկ մը քննէ իր ընկերները, վերջը բարեկամանայ հետերնին. Յուլիոսն ալ խօսք տուաւ, ու խօսքը պահեց։

Տանը մէջ ինչպէս էր նէ՝ դպրատան մէջ ալ անանկ մնաց, ջերմեռանդ, անմեղ, աշխատող, հլու, մարդավար. և քիչ ատենէն իր դասին մէջ առաջինը եղաւ. իր դասընկերները բոլոր անցաւ, անոնց դժուար եկած բաները իրեն խաղալիկ էին, ու իր սրամտութեանը, և յառաջադիմութեանը համար՝ վարպետներուն ալ զրուարճութիւնն եղաւ։

Ամէն իրեք ամիսը անգամ մը Առնոլ դպրատան վերակացուն աղէկ վկայութիւն կ'առնէր Յուլիոսին վրայ։ Տարի մը ասանկ կրթութիւնով Յուլիոս՝ ալ վերի դասը անցաւ. հոն ալ նորէն ցուցուց իր աղէկութիւնը, և ծնողացը նոր ուրախութիւններ պատճառեց։ Այսպէս տարի տարուան վրայ

մէյմէկ դասի մէջ զարմանալի կերպով առաջ գնաց. մանաւանդ պատկերահանութեան մէջ շատ առաջ երթալով՝ աղուոր աղուոր պատկերներ քաշեց ու հօրը տանը պատերը զարդարեց:

Երկուշաբթի օր մը դպրատուն երթալու ատենը Առնոլին ըսաւ, թէ աս շաբաթ օրը չեմ կրնար տուն գալ, որովհետեւ բան մը ունիմ լմնցնելու, պէտք է որ բոլոր իրիկունը անոր վրայ աշխատիմ. բայց կիրակի օրը կու գամ կերակուրին. անոր համար կ'աղաչեմ որ շաբաթ իրիկունը ինծի չսպասէք, հապա կիրակի օրը: Առնոլ չէ չըսաւ, վասն զի գիտէր որ տղան հարկաւոր բան մը չունենար նէ՝ առջի իրիկունէն կու գար:

Կիրակի օրը հասաւ. Առնոլ ու Մարգարիտան ինչպէս որ սովորութիւննին էր՝ պատարագի գացին. տանը մէջ միայն աղախինը մնաց: Ասիկայ խոհակերոցը աշխատելու ատենը լսեց որ դուռը հտէ հտե զարնող մը կայ. շանը քիչ հաջելէն իմացաւ որ Յուլիոսը պիտի ըլլայ. գնաց դրանը քով, հարցուց թէ ո՞վ է, ինչ կ'ուզէ: Յուլիոսին ձայնը լսելուն պէս՝ բացաւ. «Պարոն, ինչ է ատրերածդ, ըսաւ:

— Ձայն մի՛ հաներ, ըսաւ Յուլիոս. տանը մէջ ուրիշ մարդ կ'այ,

— Զէ, հայրդ ու մայրդ պատարագի գացին:

— Աղէկ է ուրեմն, երբ գան զիրենք շատ պիտի զարմացնեմ.

եկուր ետեւս. բայց թէ որ անոնք
գան՝ ամենևին բան չըսես » :

Աղախինն ալ խօսք տուաւ որ
ձայն չհանէ : Յուլիոս սեղանի
մը վրայ սնտուկ մը դրաւ, բա-
ցաւ, ու մէջէն փառաւոր ներկով
քաշած պատկեր մը հանեց, ու
շուտ մը պատին վրայ կախեց ու-
րիշ պատկերի մը տեղ՝ որ ան ալ
ինքը քաշեր էր : Աղախինը ան
գեղեցիկ պատկերին վրայ զար-
մանալով՝ բերանը բաց փնաց, ու
սկսաւ գովել . Յուլիոս առանց ա-
նոր մտիկ ընելու՝ շուտ մը պար-
տէզ իջաւ, քիչ մը դափնիի տերեւ
ժողվեց, ու անոնցմով պսակ մը
շինեց, գնաց պատկերին շրջա-
նակին վրայ անցուց, որ ոսկեգօծ
գոյնը կանանչ պսակին ծակերէն
խիստ աղուոր կ'երևնար : Ամէն

բան լմնցընելէն ետքը՝ ելաւ դէպ
ի ժամ երթալ սկսաւ, որ ծնո-
ղացը դիմացն առնէ : « Ո՞վ գիտէ
որչափ պիտի ուրախանան, կ'ը-
սէր ինքնիրեն, երբոր վեր ելլան.
ո՞վ գիտէ ինչպէս պիտի զարմա-
նան : Հա՛պա, պէտք է որ ես ալ
գոնէ պզտի բաներով զիրենք ու-
րախացընեմ, որովհետեւ իրենք
ինծի համար բանի մըն ալ չեն
խնայեր : Ո՞ւր էր թէ կարենայի
որ մը առաջ օգտակար ըլլալ ի-
րենց . ու իմ երախտագիտութիւնս
ուրիշ բանով ցուցընէի, չէ թէ
պատկերով մը » :

Այսպէս կ'ըսէր ան ազնիւ պա-
տանին : Բերդին դիմացի անտա-
նը անցաւ չանցաւ՝ տեսաւ իր
ծեր ծնողքը որ հանդարտ տուն
կը դառնային. սկսաւ սիրտը նե-

տել. տեսնողը կարծէր թէ մեծ
յանցանք մը ըրեր է. անոր ներ-
հակ բոլոր ուրախութիւնն էր՝ որ
աս յանկարծական այլալուծութիւնը
բերաւ իրեն: Չեմ գիտեր ո՞վ ա-
ւելի ուրախացաւ երբոր իրարու
հանդիպեցան. ծնողասէր տղան՝
թէ որդեսէր ծնողքը: Վերջապէս
հասան իրարու. Յուլիոս վազեց
ծնողացը պլլուեցաւ. անոնք բեր-
նով ըսել չիկրցածնին՝ արցունքով
զուրցեցին: Ինչ որ է՝ մէկտեղ
տուն հասան. Յուլիոս ծնողքը
վերի դստիկոնը թողուց, ինքն իր
խուցը քաշուեցաւ: Առնոլ ներս
մտածին պէս պաղեցաւ մնաց,
«Մարգարիտա՛, կանչեց, եկուր
եկուր, նայէ ինչ սքանչելի պատ-
կեր է»: Ան մէկէն վազեց ախ-
նոցը դրաւ. «Ո՛հ, աս ինչ աղուոր

բան է, կանչեցին մէկ բերան
Առնոլ, Մարգարիտան ու աղա-
խինը. նայեցէք ի՞նչ աղէկ ձգեր
է. սա քարոտ լեռը տեսէք, սա
ժայռերուն բազմութիւնը, սա ծա-
ռերը, սա անդունդը՝ որուն մէջ
որսորդ մը կ'ինջնայ կոր, և սա
արծիւին ձագերը, որոնց քով պըզ-
տի տղայ մը կայ: — Ո՛հ, իմ
սիրուն Յուլիոսս, ըսաւ հայրը.
ինչպէս ալ աղէկ ձեացուցեր ես
ան ցաւալի դիպուածը՝ որով քու
կեանքդ ազատեցաւ: Քուկին սիր-
տըդ առաջնորդեր է գրչիդ. ի-
րաւցընէ աս անգամ անցուցիր
ուրիշ անգամները: Բայց սա ի՞նչ
է. տակը ստորագրութիւն մըն ալ
կայ. Մարգարիտա, կարդտ նա-
յինք ինչ է».

ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԵՂԵՅԻԿ ԱՌԱՔԻՆՈՒԹԵԱՆ:

Աս միջոցիս Յուլիոս կամացուկ մը խուցէն վար իջաւ, ու զրանը ետեւը կեցած՝ ծնողացը ուրախու-
թեանը վրայ կը զմայլէր: Երբոր տեսաւ որ սկսան լալ, շուտ մը վազեց փաթթուեցաւ անոնց ըսե-
լով. «Սիրելի ծնողք իմ, թէ որ աս պատկերը հրամանքներնուդ այսչափ հաճոյ անցաւ, գիտ-
ցած ըլլաք որ աս մէկ պզտի նշան մըն է միայն՝ թէ ես կը փափաքիմ զձեզ ուրախացընել: Մտածեցի որ իմ առաքինի հօրս ան գեղեցիկ գործը՝ որով իր մա-
հը աչքը առնելով՝ իմ կեանքս ազատեց, մեզմէ վերջը եկողնե-
րուն յիշատակ մնայ, ու ժառան-
գութեան պէս մեր ցեղին մէջ պահուի. որպէս զի մեր թոռներն ալ տեսնելով ասանկ սիրոյ օրի-

նակ մը՝ իրենք անոր նմանին, երբոր ասանկ առիթ մը իրենց պատահելու ըլլայ: Աս պատկեր-
քըս հրամանոցդ ալ յիշեցընել կու տայ, հայր իմ, ան նեղու-
թիւնը՝ որ տղու մը կեանքը ա-
զատելու համար յանձն առիր. կը յուսամ որ օր մը Աստուած երկինքը կու տայ հրամանքիդ ասոր փոխարէն վարձքը, որ եր-
կրիս վրայ չէք կրնար առնել»:

Չեմ կրնար պատմել թէ ալ Յուլիոսին ծեր ծնողքը ինչ սէր կապեցին իրենց տղուն վրայ աս միջոցիս մէջ. այնչափ կ'ըսեմ որ շատոնցմէ ի վեր էր որ՝ Վալտէն-
պուրկին մէջ այսպիսի զուարճա-
ւի օր չէր եղած. Առնոլին ալ ծերութիւնը կարծես թէ տասը տարի ետ դարձաւ. ըսան անգամի

չափ գնաց ան աղուոր պատկեր-
քին դիմացը, երբեմն աս բանիս կը
զարմանար, երբեմն ան բանին,
և ամէն անգամ մէյմէկ նոր բան
կը գտնէր վրան խօսելու: Աս օրս
մէկ մեծ յիշատակի օր մը եղաւ
տանը մէջ:

Դ

Զախորպոսիւն:

Յուլիոսին ուսմունքները լմըն-
ցընելու ատենը մօտեցեր էր, ինքն
ալ չը սպասէր թէ երբ պիտի գայ
ան երջանիկ ժամանակը՝ որ միշտ
ծնողացը բով ըլլալով, ձեռքէն
եկած ծառայութիւնը անոնց ընէ:
Վերջի քննութեան պատրաստու-
թիւնը տեսնալու վրայ էր. ուստի
իրեն վարպետներն ալ ուրիշներէն
քիչ մը աւելի ազատութիւն տուին
իրեն: Յուլիս ամսուն մէջ շաբաթ
օր մը կէսօրուան կերակուրէն վեր-

ջը զբօսանքի ատենը անցնելէն ետքը, Յուլիոս դպրատան առաջնորդին հրամանովը առաւ զրիչը ու գիրք մը, ելաւ դպրատունէն, սկսաւ գէպ ի վալտէնպօրկ երթալ: Կէսօրը նոր անցեր էր, տաքն ալ խիստ սաստիկ. անոր համար Յուլիոս առանց արտորալու ծանր ծանր կ'երթար գէպ ի անտառը: Գնաց մէկ առանձին տեղ մը նըստաւ՝ բնութեան գեղեցկութեանը վրայ զմայլելու. մէյ մ'ալ ան անտառի նման տեղը մէկ սքան. չելի գեղեցկութիւն մը տեսաւ՝ որ երթալով աչքին նոր կ'երևար, բոլորովին յափշտակեցաւ: Չորս դին ոսկիի գունով մեծ ու պզտի ծառերը աչուրները կ'առնէին. վըրան շուք ընող ծառերուն փառաւոր տեսքը, թռչուններուն ձայնը,

միջատներուն տղզալը, և անուշ զովութիւնը որ ան աղուոր անտառին մէջ կ'իմանար, իրեն խորունկ տպաւորութիւն մը ըրին: Աչքին տեսած բաներուն վրայ՝ երևակայութիւնն ալ ազատ կը պտըտցընէր. մէյ մըն ալ սիրտը ելաւ, սկսաւ լալ. այսչափ սքանչելի հարստութիւն տեսաւ նէ՛ կարծես թէ ինքզինքը կորսնցուց. միտքը ինչուան Աստուծոյ աթոռը բարձրացաւ, որ ամէն բարեաց աղբիւրն է, սկսաւ բոլոր սրտանց փառք ու շնորհակալութիւն ընել Աստուծոյ անբաւ մարդասիրութեանը. կարծես թէ Աստուած եկեր է իր սիրելի ծառան մխիթարելու, իր ստեղծուածին հետ խօսակցելու:

Երբոր խելքը քիչ մը զլուխը

եկաւ նէ՝ գիրքը բացաւ, Քլայսին
բանաստեղծութենէն կտոր մը կար-
դաց, որուն նման է Տըլիլին աս
երգն ալ, և աշխարհաբառ թարգ-
մանութիւնը աս է.

Ի՛նչպէս մոռնամ ես ծաղկըներ,
Բնութեան գանձերն գեղեցիկ.
Վարդ մանուշակ յակինթ շուշան,
Ի՛նչ ձև, Ի՛նչ գոյն խատուտիկ:
Մէկը ճերմակ, մէկը կապուտ,
Մէկը կարմիր՝ կրակ ու բոց,
Որը զընտիկ, որն թագաձև,
Որը բացուած՝ որը գոց:
Ի՛նչ սիրուն տեսք, Ի՛նչ աղուոր գոյն,
Ի՛նչ քաղցրութիւն հոտաւէտ.
Պալատներուն ասոնք են զարդ,
Ոսկի արծաթ մընան ետ:
Մէրմէր գոհար ազնիւ քարեր,
Րլլալ կ'ուզեն ծաղկի պէս,
Պատկերահանն և ոսկեգործ
Միշտ կը ձևեն ծաղկի պէս:
Գոյն ու տեսքն է թէպէտ նըման,
Հոտը չունին գեղեցիկ.
Բայց բաւական են որոգայթ
Ուր բոնուի թիթեռնիկ:

Եթէ անցան հին ատեններն
Որ մեռելոց դագաղներ
Ծաղկըներով զարդարէին,
Անոնք պատեն սափորներ,
Հովիւն հիմակ ալ կը կապէ
Տեսակ տեսակ ծաղկէ փունջ.
Անով ճակատ կը զարդարէ,
Անով կ'ըլլայ վայելուչ:
Դաշտին ազատ տեղեր թողած
Մեզ հիւր կ'ըլլան ծաղկըներ.
Լաւ կը խաբուի ցուրտ նախանձոտ,
Կը մնան ասոնք ողջ ու գէր:
Ջըրին երեսն ալ կը լողան,
Երկրիս են մեծ զարդարանք.
Ծովուն վըրայ անուշ հոտէն
Կ'ըսեն նաւորդք, հա՛, հասանք:

Յուլիոս աս կտոր բանը ուշա-
ղըութեամբ կարդալու ատեն՝ մէյ
մ'ալ յանկարծ հրացանի մը ձայն
լսեց. քիչ մը անցաւ, ականջին
պոռալու ձայն մը եկաւ, որ օգ-
նութիւն կը կանչէր: Մէկէն ցառ-
քեց ելաւ, գոցեց գիրքը՝ ծոցը

դրաւ, դարուստ տեղերէն կոյ-
ծակի պէս վար ինչաւ, դէպ ի
ան ձայնը թուփերը ճղքեց անցաւ,
ու կարծես թէ ինքը զինքը մոռ-
ցած՝ ուրիշ բան չէր մտածեր, եթէ
ոչ կանչողին օգնութիւն հասնիլ:
Ան միջոցին պոռայու ձայնը չէր
դադրեր. իմացաւ որ մէկը ուրիշի
մը հետ կը կոռի ու յաղթուելու
վրայ է: «Ո՛վ գիտէ, ըսաւ Յու-
լիոս ինքիւրեն, որսորդ մը եկեր
է, ու յանկարծ անտառին պա-
հապաններէն մէկը վրան հասնե-
լով՝ մէջերնին կոխ. ելեր է. եր-
թամ նայիմ»: Աս մտքով անդա-
դար կը վազէր. մէյ մ'ալ յանկարծ
անտառին մէջ տեղ մը հասաւ,
տեսաւ մարդ մը՝ որ երկու վայրի
խոզի հետ կը կոռււտի, անոնցմէ
մէկն ալ զարնուած, վէրքէն շատ

մը արիւն կը վազէ: Աս տեսնա-
լով՝ Յուլիոսին սիրտը կտրըճու-
թիւն մը եկաւ. ձեռքի գաւազա-
նը վար ձգեց, ծառէ մը հաստ
ճիւն փրցուց, ու կրակի պէս վա-
զեց անով խոզին մէկուն վրայ
որ իր վրայ կու գար. զարկաւ
գետինը պառկեցուց անիկայ, ու
սկսաւ անանկ ուժով գլխին ին-
չեցընել փայտը՝ որ շուտ մը սատ-
կեցաւ: Վերջը ցատկեց մէկալին
վրայ՝ որ ակռաներն ու աչուր-
ները Յուլիոսին վրայ տնկեր էր.
ան ալ մէկէն յաղթուած գետինը
փռուեցաւ, ու զարհուրելի ձայնով
մի շունչը փչեց:

Յուլիոսին գլուխը ափսպէս տաք-
ցեր էր՝ որ աս գործողութեանս
ատենը միտքն ալ չեկաւ որ նայի
թէ գազաններուն ձեռքը ընկածը

ինչ մարդ է. բայց երբոր ան
երկու խոզերը սպաննեց, դարձաւ
մարդը տեսնալու. «Վայ, Տէր Աս-
տուած, ինչ է աս տեսածս, կան-
չեց ձեռուրները գլուխը զարնե-
լով. իմ հայրս է ասիկայ... Դժու-
նս, հայրիկ, որ գազաններուն
ձեռքը ինկեր ես. փնտսուեցա՞ր,
վէրք առի՞ր»։ Ա՛լ ուրիշ բան չի-
կրցաւ ըսել, արցունքէն ու հա-
ռաչանքէն ձայնը կտրեցաւ։

Առնու խորունկ քունէ մը ար-
թընցածի պէս աչուրները բացաւ.
ըրած կոիւր, ահագին գազաննե-
րուն ձեռքէն ազատելուն յուսա-
հատուիլը Առնուին միտքը այն-
պէս շփոթեր էին, որ պղտոր
աչքով մը զինքը ազատող կտրի-
ճին վրայ կը նայէր, բայց չէր
ճանչնար, ու կարծես թէ հար-

ցընել կ'ուզէր՝ թէ ո՞վ է, կամ
ուսկի՞ց եկեր է հոն իրեն օգնելու։

Յուլիոսը սկսաւ բաներ հար-
ցընել իրեն. բայց ծերուկը չիկը-
ցաւ պատասխան տալ, հապա-
միայն ժպտեցաւ, վերջապէս տղան
ամէն ջանք ըրաւ հօրը խելքը գը-
լուիւր բերելու։ Մէյ մըն ալ Առ-
նու ճանչցաւ իր տղան, չիկըցաւ
մէկ կերպով մը իր զարմանքը
փարատել. «Ի՞նչպէս եղաւ որ
դուն հոս եկար, ըսաւ արցունքը
սրբելով. Աստուած քեզ հոս բերեր
է ուրեմն»։ Յուլիոս ալ պատմեց
թէ ինչպէս պողաւու ձայնը լսե-
լով՝ դէպ ի ան կողմը վազեր ու
բաղդով իր հայրը ազատեր էր։
«Ասանկ ահա դուն հիմա շահովը
տուիր ինծի ինծմէ առածդ, ըսաւ
հայրը, ատենօք ես քու կեանքդ

ազատեր էի, այսօր ալ դուն իմինս խալըսեցիր: Ո՞վ կարծէր թէ ան ժայռերու մէջ ինչած ատենս արծիւներուն բերնէն ես պիտի ազատեմ ան տղան՝ որ ատենօր զիս վայրի գազաններուն ձեռքէն պիտի խալըսէ»:

Բայց Յուլիոսին սիրտը դեռ անհանգիստ էր. կը վախնար որ չըլլայ թէ գազանները սաստիկ վէրք մը տուած ըլլան ձերուն: Հարցոց Առնոլին. ան ալ պարզամտութեամբ ըսաւ թէ սրունքներս սաստիկ ցաւեցան. բայց տուն դառնալու չափ ուժ ունիմ: Յուլիոս անոր թեւը մտաւ, ու հարցոց թէ ինչպէս սիրտ ըրիր հրկու խոզի դէմ կռուելու:

«Մտիկ ըրէ, որդեակ, պատմեմ քեզի, ըսաւ Առնոլ. կէսօրը

տունը կերակուր ուտելէն ետքը հրացանս անի. որովհետեւ պարպելու միտք չունէի, անոր համար չուզեցի հետս շուն ալ առնել. միտքս ան էր որ քու դիմացդ ելլեմ: Անտառը մտնելով աս բաց տեղը եկայ, ծառի մը տակ նըստայ, սկսայ տեսակ տեսակ բաներ մտածել: Զքեզ կը մտածէի, կ'ուրախանայի զքեզ աղէկ մեծցընելուս վրայ. մէյ մ'ալ յանկարծ ետեէս վայրի խոզ մը խանչել սկըսաւ. ես մէկէն ցատեցի, հրացանս պարպեցի, գնտակը թրուաւ, զարկաւ գազանին, բայց կ'երեւայ թէ աղէկ չիկրցաւ վիրաւորել, վասն զի անիկայ սկսաւ վրաս վազել. մէյ մ'ալ նայիմ որ ուրիշ մըն ալ անոր ետեէն կու գայ, որ առաջ չէի տեսած:

Սկսայ բոլոր ուժովս հրացանիս
կոթը վրանին իջեցնել, բայց
անօգուտ. չի կրցայ խալըսիլ ա-
նոնցմէ. սկսայ կանչուրուտել. դուն
ալ իմ ձայնս լսեր ես, ու եկեր
ես գիս ազատելու»:

Էրբոր տուն հասան Առնոլ ան-
կողինն ինկաւ. Յուլիոս եղած դի-
պուածը պատմեց իր մօրը, ու շուտ
մը վազեց վիրաբոյժ գտնելու:
Ա'լ ո՞վ կրնայ պատմել՝ թէ Յու-
լիոս հօրը հիւանդութեան ատենը
ինչ սէր՝ ինչ ծառայութիւն կ'ը-
նէր անոր: Գիշեր ցորեկ անկո-
ղինին քովէն չէր բաժնուեր, և
շատ անգամ իրեն ինկածէն աւելի
ծառայութիւններ կ'ընէր: Առնոլ
տեսնալով անոր որդիական սէրը՝
շատ հեղ աչքէն արցունքը սրբե-
լով կ'ըսէր. «Միթէ ասկէ մեծ հայ-

ւասիրութիւն կրնայ ըլլալ. Յու-
լիոս իմ հարազատ որդիս ալ ըլ-
լար՝ աւելի ինչ բան կրնար ընել:
Աստուած օրհնէ աս իմ սիրուն
զաւակս»:

— Իրաւ է զուրցածդ, կ'ըսէր
Մարգարիտան. ինքը մեր ըրած
բարերարութեանը հազար անգամ
աւելին կ'ընէ: Թէ որ անիկայ
չըլլար, ո՞վ գիտէ մենք աս ծե-
րութեանը մէջ ինչ կ'ըլլայինք»:

Ամէն ան բերդը եկողներն ալ
ասանկ կը խօսէին. ամէնն ալ
Յուլիոսին առաքինի ըլլալուն կը
վկայէին. իսկ անիկայ ինչ որ
էր ան էր, իրեն վրայ լսած գո-
վեստներուն ականջ չի կախելով՝
կը նայէր որ աղէկութեան մէջ
միշտ առաջ երթայ:

Ե

Մեծ լուր մը:

Առնուլ օրէ օր հիւանդութենէն վրայ կու գար. Յուլիոս ալ երթալով հաստատ կը յուսար՝ որ օր մը անոր յաջորդը ըլլայ նոյն պաշտօնին մէջ: Մէկ օր մըն ալ մէկը ասոնց նամակ մը բերաւ խոշոր զիրքով մը ծալլած, Առնուլ նամակը առաւ, վերնագիրը կարդաց, կնիքը նայեցաւ, «Ինչպէս կրնայ ըլլալ, ըսաւ զարմանալով, որ քսան տարի ձայն ձուն

չեւալէն ետե եղբօրմէս թուղթ առնեմ. նայինք ինչ կ'ըսէ»:

Առնուլ իրաւցընէ եղբայր մը ունի եղբւր, որ երեսուն տարի առաջ Ամերիկա գացեր ու միշտ իրեն թուղթ կը գրէ եղբւր. խել մը ատեն անցնելէն ետքը՝ բարեւագիրը կը դադրեցընէ, պատճառն ալ չիմացուիր: Առնուլ այս նամակը բանալուն պէս՝ մէջէն խել մը թղթեր թափեցան. կարդաց թուղթը. «Վախ, ըսաւ, Անտոն եղբայրս Բենսիլվանիային մէջ մեռեր է. հիմա զիս կը կանչեն որ երթամ եղբօրս ժառանգութիւնը առնեմ, և իրեն յաջորդը ըլլամ: Իրեն թողած հարստութիւնն ալ ահա հոս գրած է, միլիոն մը դահեկան: Ու թէ որ ես չի կարենամ երթալ՝ կ'ըսեն թէ իմ տեղս

ուրիշ մը զրկեմ, որպէս զի իմ անուշուշտ ստակները առնէ: Թէ որ քսան տարի առաջ առնէի աս լուրը՝ աս ճամբորդութիւնը կ'ընէի, ինչուան Ամերիկա. բայց հիմա ան ատենները անցեր են: Ուրեմն ի՞նչ ընենք:

— Աս թեթև բան չէ, ըսաւ Մարգարիտան. առաջ աղէկ մտածելու է. պէտք է ուրիշներուն ալ խորհուրդ հարցընել, նայինք ի՞նչ կ'ըսեն. շիտակը ես ասանկ կը մտածեմ, դուն գիտես:

— Ուրեմն պէտք է թէոդորոսին զրեներ որ իր ընտանիքովը աս կիրակի մեզի հրամմէ. արդէն երկու շաբաթէն աւելի է որ մէկը զմէկ չենք տեսած»:

Յուլիոս հոն տեղը գտնուելով, ես կը գրեմ ըսաւ: Մէյ մ'ալ

նայիս կիրակի օրը փառաւոր կառք մը երկու աղուոր ձիերով եկաւ բերդին դրան դիմացը կեցաւ. թէոդորոսը, թագուհին ու Մարիամը վար իջան, իրենց ծեր ծնողացը փաթթուեցան: Սովորական բարեններէն ու հարցմունքներէն ետքը՝ Առնոլ Ամերիկայէն եկած նամակները բերել տուաւ, ու զաւկներուն ցուցուց. «Ի՞նչ կ'ըսէք, ըսաւ թէոդորոսը. մէկ միլիոն մը. ուրեմն ատիկայ ամէն աշխատանք կ'արժէ»: Շատ բան խօսեցան ասանկ խելքէ մտքէ չանցած ժառանգութեան վրայ. բայց մէկը չի կրցաւ խորհուրդ մը տալ՝ թէ ինչպէս ձեռք ձգելու է սա ստակը: Վերջապէս Առնոլ խօսակցութիւնը հոս բերաւ. «Վախ՛ նամ՝ թէ Եզորոսին պատմած ա-

ոսկը մեզի ալ պատահեցաւ հիմայ . որ կ'ըսէ թէ աքաղաղը աղբիւսին մէջ օր մը մարգարիտ մը կը գտնէ , կ'առնէ ասոյն անդին կը դարձընէ , չիկրնար ուտել , ետքը գարիի մը հատը ասկէ աղէկ է ըսելով՝ պատուական մարգարիտը մէկդի կը նետէ : Զըլլայ թէ հիմայ մենք ալ աս հարուստ ժառանգութիւնը ձեռուընէս փախցընենք . պէտք է մէկը գտնալ որ երթայ առնէ աս գանձը :

— Ինչո՞ւ չէ , ըսաւ թէոգորոս տաք կերպով մը , մտածելու բան չէ հոն տեղը մէկ միլիոն մը ստակը երեսի վըայ թողուլ :

— Անոր խօսք չիկայ , ըսաւ Առնոլ . բանը անանկ մարդ մը գտնալն է , որ ինծի համար ասանկ երկայն համբորդութիւն մը յանձն

առնէ . իր հայրենիքը՝ տունը տեղը թողու , մահը աչքը առնէ՝ որ կամ համբուն մէջ կրնայ պատահիլ , կամ վնասակար հիւանդութենէ մը , կամ ան վայրենի մարդիկ ներուն ձեռքէն : Անոր համար կամ մէկ պատուաւոր մարդ մը պէտք է , կամ մէկ արեւէ անցած փորձ մարդ մը . պատուաւոր մարդ զըտնելը խիստ դժուար է . մէկալը եթէ գտնենք ալ , ան ստակը տեսածին պէս՝ հոս բերելու տեղ կը նստի ինքը կ'ուտէ : Ես ասանկ կը մտածեմ . անոր համար էր որ ըսի թէ շատ դժուար է մեր ուզածը գտնել » .

Մտիկ ընողները երբ ձերուն խօսքը լսեցին՝ ձայներին վարքաշեցին , ամէնքն ալ իրաւունք տուին : Առնոլ նորէն ըսաւ . « Ի-

լուսցնէ մեծ ծառայութիւն կ'ընէր մեզի՝ թէ որ մէկը աս բանս յանձն առնելու ըլլար. բայց հիմակուան ատենս ասանկ ծառայութիւններ չեն ըլլար. ամէն մարդ ինքզինքը՝ իր շահը կը մտածէ։ Ո՛ր է ան ճշմարիտ առաքինութիւնը, ո՛ր է ան իր շահը չիփնտրողը ամէն բանի մէջ, որ սիրտ կու տայ եղբօր սիրուն համար ամէն վտանգ յանձն առնել։ Ո՛հ, հիմայ ասանկ մարդ գտնալու համար Դիոգինեսի լապտերը վառելու է. թէ որ մէկն ալ խոստանայ մեզի աս ծառայութիւնը՝ ան ալ մեծ շահ մը ձեռք ձգելու համար է. ապա թէ ոչ ո՛վ վկայ կ'ըլլայ թէ աս մարդը անանկ բան չընէր»։

Յուլիոս աս միջոցիս մէջ խուսքին մէկ անկիւնը քաշուած, ձեռք

ձեռքի վրայ դրած՝ զլուխն ալ ձեռուրներուն վրայ կռթընցուցած՝ խորունկ կը մտածէր։ Մէկ մ'ալ յանկարծ ոտք ելաւ, զնաց Սոնդրին դիմացը. «Մի վախնար, հայրիկ, ըսաւ. կրնաս գտնել ուզած մարդդ, մանաւանդ թէ գտեր ես։ Ահա ես, որ ամէն ունեցածս քեզմէ գտեր եմ, և քեզի որդի ըլլալու արժանի եղեր եմ, ես կը խնդրեմ, հրաման տուր ինծի, կ'երթամ Ամերիկա, քեզի ինկած ժառանգութիւնը կ'առնեմ կը բերեմ առջևդ կը դնեմ։ Ես ինծի պարտք կը սեպեմ աս գործքս ընելը, միայն թէ հրամանքդ ալ ուզես ու հրաման տաս»։

Հայրը աս խօսքը լսելուն պէս՝ բոլորովին զարմացած՝ «Ա՛հ, սիրելի որդեակ, ըսաւ, ինչպէս կըր-

նա աղուն այսչափ երկայն ճամբորդութիւն մը ընել։ Զէ, չէ, սիրելի, ըստ բանդ չէ. դուն դեռ չես գիտեր թէ ատ բանիդ համար ինչ վտանգներու պիտի հանդիպիս։ Գիտեմ որ սիրտդ յօժար է, և մեր սիրոյն համար ամէն բան աչքիդ թեթեւ կ'երևնայ. բայց դեռ ասանկ բաներու մէջ չես մըտած, կարծես թէ ամէն բան դիւրին է. և որովհետեւ կ'ուզես որ ըլլայ աս բանս՝ միտքդ կը դնես թէ ընել ալ կրնաս։

— Կ'աղաչեմ, հայր, թէ որ զիս կը սիրես՝ ատ խօսքը մ'ըսեր. մի՛ կարծեր թէ աս բանս այսօր յանկարծ միտքս եկաւ. հապա ան օրէն ի վեր որ զքեզ անհանգիստ տեսայ՝ միտքս դրի որ այս զիտաւորութիւնս յայտնեմ հրա-

մանքիդ, բայց կամաւ ձայն չիհանցի որ տեսնամ թէ բանին ծայրը ո՛ւր պիտի երթայ։ Հիմայ տեսնալով որ հրամանքդ շատ հոգ կ'ընես՝ ահա ես յանձն կ'առնեմ երթալ Ամերիկա. օրհնէ զիս ու Աստուծոյ յանձնէ, անիկայ զիս կը պահպանէ, ինչպէս ատենով Տորիան պահեց»։

Այս խօսքերէս ամենուն սիրտը ելաւ. սկսան լալ. Առնոլն ալ զրկեց Յուլիոսը ու զգուելով ըսաւ. «Որովհետեւ, սիրելի որդեակ, աս երկայն ճամբորդութենէն չեմ վախնար կ'ըսես, ես ալ շնորհակալ եմ քեզի, ու իմ օրհնութիւնս կու տամ, հրաման ալ կու տամ որ երթաս, քեզ Աստուծոյ կը յանձնեմ։ Եւ հիմակուրէն կը խոստանամ որ բերելու ստըկիդ մէկ մասը

աղքատներուն բաժնեմ: Իսկ քու վարձքդ աս է, ըսաւ, ու ձեռքը գլխուն վրայ դրաւ. մեր ամէն ունեցածն ալ քուկինդ է»:

Յուլիոս հօրը ձեռքը պագաւ, ու բոլոր ընտանիքը անոր շնորհաւորեցին: Վերջը իր խուցը քաշուեցաւ, և իր ծնողացը վրայ ունեցած սէրը նորէն ցուցնելու առիթ գտնալուն համար ուրախութենէն աշխարհք իրենն եղեր էր:

— 3: —

2

Ճամբորդոյրիւն:

Ան օրէն ետե վալտէնպուրկին մէջ Յուլիոսին ճամբորդութենէն զատ ուրիշ բանի վրայ խօսք չէր ըլլար: Առնու սկսաւ նաւ մը փրնտըռել՝ որ տղուն երթալու տեղերը երթայ, վերջապէս իմացաւ որ Ամպուրկիցի վաճառական մը նաւ մը կը պատրաստէ Ամերիկա խորհելու, և Յուլիոսն ալ կրնայ նաւը առնել: Յուլիոս ալ ճամբու պատրաստութիւնը տեսաւ՝ ինչպէս որ կը վալէր իրեն պէս բարե-

պաշտ քրիստոնէին. ընդհանրական խոստովանանք մը եղաւ, և աղաչեց Աստուծոյ որ իրեն օգնական ըլլայ: Մարգարիտան ալ իր կողմանէ երկու տարուան համար կտաւեղէնի և հագուստի կապոց մը շինեց: Երբ ճամբայ ելլալու ատենը եկաւ՝ Յուլիոս գնաց հօրը դիմացը ծունկ չոքեցաւ, ու խոնարհութեամբ օրհնութիւնը խնդրեց: Անոն սկսաւ լալ, ու ձեռքը դողդողալով տղուն գլխուն վրայ դրաւ, զինքը օրհնեց. բայց անանկ տակնուվրայ եղած սրտով՝ որ ամէնքն ալ լացին: Կարծես թէ Յակոբ նահապետը իր սիրելի Յովսէփը կ'օրհնէր:

Յուլիոս բոլոր ընտանեաց մընաք բարով ըսելէն հտքը ճամբայ ելաւ, քանի մը օրէն Ամպուրկ

հասաւ: Հովերը յաջող չըլլալով՝ հարկ եղաւ որ տասը օրուան չափ հոն սպասէ. աս միջոցիւ մէջ Յուլիոս երթալու տեղերուն բռնակչացը վրայ տեղեկութիւններ առաւ. վասն զի Ամպուրկի մէջ շատ մարդիկ կային՝ որ տասը անգամէն աւելի եկեր գացեր էին Ամերիկա:

Ճամբայ ելլալու օրը մասնաւոր ջերմեռանդութեամբ ինքզինքը սուրբ Աստուածածնայ յանձնեց. և Մարգարիտային տուած խրատը չի մոռցաւ, որն որ ապրապրեր էր՝ թէ ամէն օր սուրբ Աստուածածնայ անպակաս աղօթք ընէ: Յուլիոսի հետ եղած ճամբորդներուն մէջ՝ կրօնաւոր մըն ալ կար, որ Ամերիկայի հիւսիսակողմը կ'երթար, որ հոնտեղի վայրենի

մարդիկը բրիստոնէութեան դարձընէ. Յուլիոս աս կրօնաւորին վրայ հօր պէս կը նայէր, անանկ որ երկուքին սիրտը մէկմէկու կապուեցաւ, երկուքն ալ մէկզմէկ պատուելով՝ իրարու վրայ կը զարմանային: Քարոզիչը կը զմայլէր տեսնալով մէկ տղայ մը աւանկ բարեպաշտ, համեստ, անմեղ, որ իր հաւատքը՝ իր առաքինութիւնները անարատ պահեր է աշխարհքի մէջ, և իրեն նոր ծնողացը սիրոյն համար իր կեանքը վտանգի մէջ դրեր է: Յուլիոսն ալ ան առաքելական քարոզչին աստուածասիրութիւնը տեսնալով՝ շատ բարի օրինակ կ'առնէր. կը տեսնար որ աս մարդը բոլոր աշխարհքի միութարութիւններէն երես դարձուցած, փառքը պատի-

ւը հարստութիւնը բոլոր ոտքի տակ առած, ազգականներուն ու հայրենեացը սէրը մէկդի թողած, բրդէ հաստ հագուած մը վրան առած, Քրիստոսի զինուորի պէս մոլորութեան դէմ կռուելու, ու նոր աշխարհքի մէջ հոգիներ վաստակելու կ'երթար: Ան բարի կըրօնաւորը Յուլիոսին աչքին առջևը աշխարհք տիրող թագաւորէ մը վեր էր: Անիկայ միշտ յաղթուողներուն հետ թրով շղթայով կը վարուի՝ կ'ըսէր, իսկ ասիկայ՝ որ Աստուծոյ առաքեալն է, սէր ու խաղաղութիւն կը քարոզէ. անոր համար այսչափ ծովեր կ'անցնի որ իրեն խօսքը մտիկ ընողները երջանիկ ընէ, ու յաւիտեանական արքայութեանը հասցընէ:

Յուլիոս ան կրօնաւորին հետ

խօսակցելով՝ շատ բան լսեց, շատ բան սորվեցաւ, ու Աստուծոյ շնորհակալ կ'ըլլար՝ որ ասանկ ճամբու ընկեր մը իրեն տուաւ։ Շատ անգամ ինքզինքը Տորիային նմանցնելով՝ ան կրօնաւորն ալ իրեն Ռափայէլ հրեշտակապետ կը կանչէր, և ամէն օր մէկտեղ սուրբ Աստուածածնայ վարդարանը կ'ըսէին ջերմեռանդութեամբ։

Ամպուրկէն ելելէն ետքը երկու ամիս անցեր էր՝ մէկ մ'ալ օր մը նաւավարներուն մէկը ըսկըսաւ ուրախութեամբ կանչուրուտեւ, ամէնն ալ նաւուն ծայրը ելան, որ ցամաք հասնելին տեսնալով ուրախանան. բայց պէտք եղաւ որ առաջ փորձանք մը քաշեն, վերջը բարին վայելեն։ Օղը՝ որ ինչուան ան առենը պարզ ու

մաքուր էր, սկսաւ մանր մանր կարմրագոյն ամպերով մթննալ։ Հովը ամպերը մէկտեղ ժողվեց, քիչ ատենին մէջ երկնքին երեսը մութը պատեց. մէկդիէն ալ փայլակը կայծակը փոթորիկը ամենուն սիրտը ահուդողի մէջ ձգեց։ Մէկ մ'ալ յանկարծակի կայծակ մըն ալ նաւուն մեծ կայմին վրայ ինկաւ՝ կոտրեց. քիչ մը անցաւ՝ մէկալ կայմն ալ անոր պէս ջարդուրուրդ եղաւ. նաւը ջրին երեսը պզտիկ տախտակի մը պէս կ'ելլէր ու կ'իջնէր։ Հիւսիսային հովը՝ երկայն ատեն միակերպ փչելէն չիդադրեցաւ, նաւուն մէջի ճամբորդներն ալ ամէն մէկ վայրկենին, հիմա պիտի կորսուինք, հիմա ալիքներուն մէջը պիտի թաղուինք ըսելով՝ յուսահատութեան մէջ էին։

Ան զարհուրելի ալէկոծութեան մէջ պատուական կրօնաւորը Յուլիոսին հետ նաւուն մէկ անկիւնը քաշուած՝ աղօթք կ'ընէին։ Երկուքն ալ իրենց կեանքը Աստուծոյ յանձներ էին. և Յուլիոս խոստովանանքով ալ հոգեոր պատրաստութիւնը տեսեր էր. աշխարհքիս բաներուն մէկն ալ աշուրնուն չէր երևնար։ Բայց իր մահուան ատենը դեռ չէր եկած։ Աստուած անոնց աշխարհքիս մէջ ուրիշ օգնութիւններ ալ պիտի ընէ եղեր՝ իրենց ջերմեռանդութեանը փոխարէն։ Մէկ մըն ալ չիկարծած ատեննին հովը դադրեցաւ, ամպերը ցրուեցան, և նաւը ցամաքէն ըիչ հեռու ըլլալով՝ ճամբորդներէն շատը դուրս ելան, վասն զի աւելի ուզեցին ժամ մը

առաջ ցամաք ելլել, քան թէ կայմերը կոտորտած նաւուն մէջ սպասել։

Յուլիոսն ալ իր բարեկամին հետ դուրս ելաւ, հետերնին մեծ բեռ մը չունենալով՝ ճամբայ ինկան Ֆիլատելֆիա երթալու, ու անձնաս հասան հոն։ Յուլիոս մէկէն սկսաւ իր բաները հոգալ, կրօնաւորն ալ շատ օգնութիւն ըրաւ իրեն։ Թողունք պատմելը թէ Յուլիոսը ինչպէս մէկ մը ասդիս կ'երթար՝ մէկ մը անդին կը վազէր, ասոր անոր կ'իյնար, երբեմն ծովով ճամբորդութիւն կ'ընէր, երբեմն ցամաքով. մէկ խօսքով՝ տասը ամիս Յուլիոսին կեանքը ճշմարիտ մարտիրոսութիւն մըն էր. այսչափ աշխատանքի դիմանալու համար՝ իրեն պէս առողջ

ու կտրիճ մարդ պէտք էր: Վասն զի Յուլիոսին ծախելու բաները՝ ասղիս անդին ձգձըգած էին մէկ-մէկէ հեռու քաղաքներ. անկից զատ, ասոնց ստակն ալ ժողովելը հազար տեսակ դժուարութիւններ ունէր. բայց Յուլիոս զարմանալի համբերութեամբ աս ամէն նեղութիւնը կը քաշէր, միտքը դրեր էր որ՝ անոնց համար հոն գացեր էր: Ամենևին օր մը զանգատ մը չեւլաւ բերնէն, ամէն բանի համբերութեամբ կը յաղթէր. իրեն մէկ հատիկ միսթարութիւնը ան էր՝ որ ան գործքով իր ծնողացը հաճոյ բան մը պիտի ընէ:

Այնչափ աշխատանաց պատճառաւ պէտք եղաւ իր սիրելի բարեկամէն բաժնուիլ: Մէկգմէկ անանկ կը սիրէին՝ որ բաժնուելու

ատեն սրտերնին շատ կոտրեցաւ. Յուլիոս զանիկայ գրկած՝ չէր կրնար զատուիլ. ան ալ անանկ առաքինի կտրիճէն բաժնուելուն վրայ շատ կը ցաւէր: Վերջապէս՝ «Մի՛ լար, Յուլիոս, ըսաւ. Աստուած հետդ է, ու իրեն օրհնութիւնը վրայէդ չի պակսիր: Իրացնէ դուն օր մը շատ երջանիկ պիտի ըլլաս, վասն զի մէկն որ առաքինութեամբ ու բարեպաշտութեամբ իր տղայութիւնը անցընէ, յայտնի է որ անկէ ետքն ալ հանդարտ ու հանգիստ կեանք մը կ'ունենայ, որ արքայութեան ալ ճամբան է: Քեզ տեսնեմ, սիրելի որդեակ, ինչպէս որ ինչուան հիմա ապրեցար՝ ասկէ ետքն ալ անանկ ապրիս. չըլլայ թէ ան սուտ ու խաբերայ զուարճութիւն

ներէն խաբուիս՝ որ անխելքները
երջանկութիւն կը սեպեն, որ քիչ
մը ատենէն ետեւ մոռսի պէս կը
ցրուին կը փճանան: Ան զուար-
ճութիւնները տղոց տեսած թի-
թեռներուն կը նմանին՝ որ մէկ
վայրկենի մէջ կ'երևնան, ու մէ-
կալին աներևոյթ կ'ըլլան: Ուստի,
սիրելի, թէ որ կ'ուզես քու եր-
ջանկութիւնդ, Աստուծմէ մի՛ հե-
ռանար, խղճմբտանքդ մաքուր պա-
հէ. ասոնցմէ դուրս ամէն բան
փուճ է»:

Յուլիոս խոստացաւ բարեկա-
մին՝ որ բարեպաշտութիւնը ոչ
երբեք ձեռքէ թողու, վասն զի
ամէն բան ինչուան այս օրս անով
գտայ, ըսաւ. ինչպէս ասկէ ետքը
կրնամ ձգել. բարեպաշտ մարդուն
բանը միշտ ապահով է, վասն զի

միշտ Աստուծոյ ձեռքին տակն է:
Ուր տեղ ալ գտնուի նէ՝ հոն իր
հայրենիքը կը սեպէ, վասն զի
ամէն տեղ իր Աստուածը կը պաշ-
տէ, որ իրեն ճշմարիտ հայրն ու
տէրն է: Բարեպաշտութիւնը կապ
մըն է՝ որ զԱստուած մարդկանց
հետ կը միացնէ. ինչպէս որ յայտ-
նի փորձով կը տեսնենք որ մարդս
առանց Աստուծոյ բան չիկրնար
ընել. չեմ կրնար հասկընալ՝ թէ
ինչպէս կրնայ գտնուիլ այնչափ
անխելք մարդ՝ որ հեռանայ Աս-
տուծմէ, կամ թէ առանց Աստու-
ծոյ ապրի: Աստուած իմ, կ'ըսէր,
քեզ կը պաշտեմ, քեզի երկրպա-
գութիւն կ'ընեմ, կը յուսամ որ
կ'ընդունիս սրտիս փափաքը: Դուն
ինծի ամենեկին կարօտ չես, բայց
ես խեղճ ողորմելի արարածդ՝

ամէն բանի մէջ քեզի կարօտ
եմ. կ'ուզեմ միշտ բոլոր կեան-
քիս մէջ զքեզ սիրել, և ամենե-
ւին, մէկ կերպով մը քեզմէ չի-
րաժնուիլ:

Ասանկ կը խօսէր, ասանկ ա-
ղօթք կ'ընէր Յուլիոս ան հեռու
աշխարհքներուն մէջ. և Նոր աշ-
խարհքին ամենէն խոր անապատ-
ներուն մէջն ալ՝ իր սիրտը ա-
նանկ վառած էր Աստուծոյ սի-
րովը ու երախտագիտութեամբ,
ինչպէս իր երկիրը թողած ատե-
նը, ուր որ բանի մը կարօտու-
թիւն չունէր: Վասն զի երկնաւոր
հօրը սիրոյն կրակը միշտ վառ
կը պահէր սրտին մէջ: Երանի'
ան քրիստոնէին՝ որ աս սուրբ
կրակին բոցովը միշտ բռնկած

է, սիրտը կը վառի ու հոգին
տաք է. և անով կը պահէ ան ե-
ռանգը և ան բարեպաշտութիւնը՝
որ ամէն բարեաց աղբիւրն է:

Է

Դարձ:

Ան միջոցին որ այնչափ նեղութիւններուն մէջ Յուլիոսին մը խիթարանքը աղօթքն էր, անդիէն իր ծնողքն ալ անդադար իրեն համար ջերմեռանդութեամբ աղօթք կ'ընէին ու զինքը Աստուծոյ կը յանձնէին: Առնուլ ու Մարգարիտան Յուլիոսին վրայ խօսեցող չէին կշտանար. ամէն խօսքի մէջ զինքը կը յիշէին. և ամէն պատահած առթիւն մէջ ուր որ Յուլիոս կրնար իր ազնիւ սիրտը

ցուցնել, Առնուլ միշտ աս բանս կ'ըսէր. «Ա՛հ, մեր Յուլիոսը պէտք էր որ հոս ըլլար»: Առնուլ աւելի սէր մը կապեր էր Յուլիոսին վրայ՝ իր կեանքը անոր ձեռքովը ազատելուն համար: Մարգարիտան ալ օրերը կը համբէր անդադար. և թէպէտ Յուլիոս նամակը անպակաս ըրած էր՝ իմացընելով իր առողջութիւնը և գործերուն յաջողիլը, բայց խեղճ պառաւը՝ արդեօք տղաս առողջ է թէ հիւանդ ըսելով՝ կը հալէր ու կը մաշէր:

Օր մը մօտ եղած քաղցէն թըղթաբեր մը ուշ ատեն վալտէն պուրկի դուռը զարկաւ, ըսաւ թէ Ամերիկայէն ծանր մտտով մը հասաւ, վաղը կրնաք առնել: Աս աւետիսը շատ ուրախացուց Յու-

լիոսին ընտանիքը։ Վասն զի ասով
Յուլիոսին ետ դառնալն ալ կը
յուսային։ Երկրորդ օրը մէկէն
Առնոլ բեռ տանող սայլ մը առաւ,
գնաց քաղաք՝ որ սնտուկը առնէ։
Բայց ինչուան որ վալտէնպուրկ
բերաւ նէ՝ հազիւ կըցաւ համբե-
րել։ Վասն զի կ'ուզէր որ ժամ
մը առաջ բանայ։ Մէյ մըն ալ
բանայ տեսնայ որ տեսակ տեսակ
հետաքրքրական բաներէն զատ՝
նամակ մը առնելիքի թղթեր ու
կապոց մը կայ, որոնք Ամպուրկ
պիտի վճարուին, բոլորը մէկէն
400,000 դահեկանի թուղթ։ Յու-
լիոս նամակին մէջը կ'իմացընէր՝
թէ աւելի խոհեմութիւն սեպեր է
ան թուղթերը առաջուց խրկել,
քան թէ այնչափ ստըկի բանը
հետը առնել բերել, որպէս զի թէ

որ իրեն վտանգ մը հասնելու ըլ-
լայ նէ՝ գոնէ ապրանքը չիկորսուի։

Առնոլ տղուն աս մտածմունքին
շատ հաւնեցաւ, և քանի քանի
անգամ նամակը կարդալով աչքին
արցունքը չէր կրնար բռնել՝ ամէն
անգամ նոր նոր անուշ խօսքեր
կը տեսնէր՝ որ իր ընտանեացը
գրեր էր Յուլիոս։ ասանկ լալով
թուղթը արցունքովը թրջեց՝ ու
վար դրաւ ըսելով. «Աստուած ինչ
մեծ պարգև ըրաւ՝ աս տղան մեզի
տալով։ Երանի՛ ան ծնողացը որ
ասանկ զաւակ ունին։

— Միայն թէ օր մը առաջ
ողջ առողջ ինքն ալ հասնէր,
կ'ըսէր Մարգարիտան. ահ, երբ
պիտի ըլլայ որ տեսնեմ զինքը։
Շատ անգամ զարմանքս կու գայ
թէ ինչ խելք էր ըրածնիս՝ որ

թող տուինք որ մեզմէ բաժնու-
երթայ. աս յայտնի է որ ուրիշ
անգամ ալ պէտք ըլլայ նէ՝ ես
թող պիտի չիտամ, ինչ կ'ուզէ
ըլլայ»:

Սնտուկը գալէն ետքը ամիս մը
անցաւ՝ Յուլիոս չեղեցաւ. թէո-
դորոսին յանձնուած էր Ամպուր-
կէն ստակները առնելու. ան ալ
ամբողջ առաւ ժառանգութեան մեծ
մասը: Բայց աս ստակը Առնոլին
տանը մեծ ուրախութիւն մը չի-
բերաւ. վասն զի Յուլիոս դեռ
չեկաւ: Մարգարիտան օրը քսան
տնգամ տանը վերի յարկը կ'ել-
լէր, ու կը նայէր թէ արդեօք
Յուլիոսը կու գայ թէ չէ. քանի
որ տանը դուռը կը զարնէին՝ մէ-
կէն նստած տեղէն կը ցատքէր,
կարծէր թէ իր Յուլիոսին ձայնն է:

Բայց աս միջոցիս քաղքին մէջ
սև բօթերու ձայներ կային. կ'ը-
սէին թէ հեռու ծովերէ եկող նա-
ւերէն շատեր Գերմանիայի մօտ
կոտորաւեր են: Աս տխուր ձայ-
ները երբոր Առնոլ ու իր ընտա-
նիքը կը լսէին՝ սրտերնին կտոր
կտոր կ'ըլլար: Որչափ որ ասոնք
Յուլիոսին վրայ մտածելով կ'ող-
բային, անիկայ անդին նոր նոր
առիթներ կը գտնէր իր աստուած-
սիրութիւնն ու բարի սիրտը ամե-
նուն ցոլցընելու:

Երբոր նաւով Հոլանտայի ցա-
մաքին մօտեցան՝ մեծ ալէկոծու-
թիւն մը եղաւ, պէտք եղաւ որ
Յուլիոսի նաւապետը Օսդենտայի
նաւահանգիստը քաշուի: Յուլիոս
մտածեց որ անկէց ինչուան վալ-
տէնպուրկ ցամաքով երթայ, և

հանգիստ երթալու համար փառաւոր կառք մը վարձեց: Ասով բոլոր Պեղծիայէն ու վերին Գերմանիայէն անցնելով՝ իրիկունան դէմ՝ հասաւ պզտի սիրուն քաղաք մը, և ուզեց որ ան գիշերը հոն կենայ: Նոյն իրիկունը օդը խիստ աղէկ էր, ատենն ալ շատ ուշ չըլլալով՝ բերանը քիչ մը բան դրաւ ու պտըտելու ելաւ, պանդոկապետին ալ ըսաւ թէ իրիկունան կերակուրս ուշ կ'ուտեմ: Գնաց քիչ մը պտըտեցաւ քաղքին չորս դին, ու եղած գեղեցիկ տեղերը դիտելով կը զմայլէր: Երբոր քալելէն դարձաւ՝ պանդոկին դիմացը մեծ կաղնիի ծառ մը կար, անոր տակը նստաւ:

Քիչ մը ատենէն մէկ ծեր կոյր մը եկաւ հոն՝ վեց տարեկան տղու

մը առաջնորդելովը, ասոնք ծառին տակը եղողներուն բարե տալէն ետքը՝ ծերը սկսաւ երգել: Յուլիոս քիչ մը մօտիկ ընելէն ետքը՝ «Աս ինչ աղուոր ձայն է, ըսաւ. Ափսոս որ կոյր է. թէ որ ասիկայ երաժշտութիւն գիտնար՝ իր ապրուստը կընար գտնել»: Յուլիոսին մօտ մէկ մարդ մը նըստեր էր, պատասխան տուաւ՝ թէ «Քանի անգամ որ աս ծերը կը տեսնեմ՝ սիրտս կը խշխշայ: Թէ որ կ'ուզես, պարոն, ասոր պատմութիւնը լսել՝ սիրով պատմեմ քեզի, վասն զի երիտասարդաց խելք սորվելու բան է:

— Ինչո՞ւ չէ, ըսաւ Յուլիոս, ես միշտ բան սորվիլ կ'ուզեմ. թէ որ քեզի ծանրութիւն չէ՝ կը խնդրեմ որ պատմես ինծի:

— Գիտցած ըլլաւ որ, ըսաւ մարդը, ես աս պզտի քաղքիս գիշերուան պահապանն եմ: Անցած տարի դեկտեմբերի 31ին էր՝ գիշերուան պահպանութիւնը ըրած ատենս, եկայ ան ճամբէն անցայ՝ որուն վրայ է մեր քաղաքապետին տունը: Ան իրիկունն ալ աս մարդուն տանը մէջ մեծ ուրախութիւն կար: Սրահները հազարաւոր ճրագներով կը փալփըլէին, մէջի մարդիկն ալ փառաւոր սեղան մը նստեր կ'ուտէին կը խըմէին. կարծես թէ կ'ուզէին ան տարիին վերջի օրը ուրախութեամբ անցընել ու աս նոր տարիս ուրախութեամբ սկսիլ: Ես զրսէն կերակուր ուտողներուն ձայները կը լսէի. պատահաններէն ծառաներուն շարժումները կը տես-

նէի. սկսայ ինքրենս երթալու ատեն ըսել. «Ահա ասոնք են որ աշխարհքիս երջանկութիւնը կը վայելեն. ինծի պէս խեղճերը թըշուառութենէ աչք չեն բանար»: Բայց ինչ կ'ըսես, Աստուած անպատիժ կը թողու ան մարդն՝ որ անգութ անողորմ սրտով կը թողու որ իր մէկ հատիկ տղան անօթութենէ մեռնի, ու ինքը իր խնտումը՝ իր զուարճութիւնը նայի: Հաւատա ինծի, պարոն, աս ըսածս անանկ ճշմարիտ է, ինչպէս որ իրաւ է՝ թէ Աստուած մէկ է: Քաղաքին ամենէն անբռնակ կողմը՝ մահուան դուռը հասեր էր ան ատենը աս մեր քաղաքապետին Անատոլ տղան: Ասիկայ բոլոր քաղքին մէջ եղած պատանիներուն բարի օրինակն էր, բայց

հօրը աչքէն ելած էր. ինչո՞ւ. վասն
զի հայրը կ'ուզէր զինքը հարուստ
մարդու մը հպարտ ու ամբարտա-
ւան աղջկանը հետ կարգել. տղան
խոհեմութեամբ անոր տեղը ուրիշ
առաքինի մը ընտրեց. թէպէտ և
կտաւ գործողի մը զաւակ: Հայրը
բարկացաւ, վռնտեց տղան, ժա-
ռանգութենէն ալ զրկեց: Աս ալ
ինչ պիտի ընէ. ձեռքէն եկածէն
աւելի կ'աշխատէր, որ քիչ մը
ստըկով կարենայ իր տունը դար-
ձնել, բայց աղքատութեանը չի-
կրցաւ դիմանալ: Ահա աս պզտի
տղան՝ որ կոյրին առաջնորդն է՝
Անատոլին տղան է՝ կոյրն ալ անոր
աներն է, որ դժբաղդութեամբ աչ-
ուըները կորսնցընելով չի կրցաւ
անկէ վերջը իր կտաւագործու-
թեան արհեստը բանեցընել: Հի-

մայ տես թէ Անատոլին հոգը ո՞ր-
չապի ծանրացաւ. քսան անգամէն
աւելի իր հօրը ոտքը ինկաւ, ջա-
նալով որ սիրտը առնէ. բայց չեխ
լսելէն ու վռնտուելէն զատ բան
մը չշահեցաւ: Հօրը աս անգթու-
թենէն ստիպեցաւ Անատոլ՝ իր
կարողութենէն աւելի աշխատելու,
անոր համար սկսաւ կամաց կա-
մաց առողջութիւնը կորսնցընել.
վրան ջերմ ալ եկաւ որ քիչ քիչ
կեանքը ուտելով՝ խեղճը մահուան
դուռը հասցուց: Եւ ան տարուան
վերջի օրը՝ ան իմ երջանիկ ը-
սած մարդիկներս ուրախութեամբ
ուտելու խմելու ատենին՝ Անա-
տոլ ամէն քրիստոնէական պատ-
րաստութիւնները տեսած, հոգին
մաքրած, և իր հօրը բոլոր սըր-
տանց թողութիւն տուած՝ հոգին

աւանդեց Աստուծոյ ձեռքը: Մեռ-
նելու ատենը իր կնոջը կ'ըսէ թէ՝
«Գնա տղադ բեր ու դիմացս չո-
քեցէք որ վերջի օրհնութիւնս տամ
ձեզի»: Ան ալ կ'երթայ կը տես-
նէ որ տղան բռնի մէջ է, կ'ար-
թընցընէ կը բերէ, ու զինքն ալ
իրեն հետ կը չորեցընէ. աս ծե-
րուկ հայրն ալ անոնց բռնի կը
կենայ, իրեքն ալ Անատուին օրհ-
նութիւնը կ'առնեն. «Մնաց բա-
րով, կ'ըսէ մեռնողը. ահա ես
հիմայ ձեզմէ կը բաժնուիմ, բայց
յուսամ որ քիչ ատենէն նորէն
մէկզմէկ կը տեսնենք ու յաւի-
տեան իրարմէ չենք զատուիր: Մի՛
վախնաք. թէ որ մարդիկ զմեզ
երեսէ ձգեն, Աստուած կ'ընդունի,
վասն զի մեր սիրտը ինքը գիտէ:
Նայեցէք որ ճշմարիտ երիտոնէի

պէս ապրիք, որ Աստուած ալ
օգնէ ձեզի: Աստուած քիչ մը ա-
տեն միայն մարդս նեղութեան
մէջ կը ձգէ, ետքը քիչ մը շուտ
քիչ մը ուշ իր ողորմութիւնը կը
ցուցընէ զինքը սիրողներուն»: Ա՛լ
չիկրցաւ ուրիշ բան ըսել, հոգե-
վարքը վրայ հասաւ, շուտ մը
վախճանեցաւ:

«Երկրորդ օրը մէկ աղքատի մը
պէս Անատուը թաղեցին. հայրը
տեղէն ալ չշարժեցաւ, և բոլոր
բաղաքը աս բանիս վրայ գայ-
թակղեցաւ. իր թոռանը երեսն ալ
չուզեց նայիլ, և ապսպրեց որ
տունն ալ չի հանդիպցընեն զինքը:
Աս որ ասանկ եղաւ, պզտի տղան
իր պապուն հետ սկսաւ ողորմու-
թիւն մուրալ, և ամէն մարդ ձեռ-
քէն եկածին չափ ասոնց միշտ

ողորմութիւն կու տան: Ահա աս է, պարոն, ծերուն պատմութիւնը:

— Շատ շնորհակալ եմ, ըսաւ Յուլիոս, որ ինծի աս բանս պատմեցիր. կ'ուզեմ նորէն տեսնել ան ծերը՝ որ իմ կողմանէս ալ ողորմութիւն տամ»:

Պանդոկապետը երբ Յուլիոսին աս խօսքը լսեց՝ մէկէն ծառանեւ ներուն մէկը խրկեց որ կոյրը ու տղան կանչէ: Յուլիոս հարիւր ֆիօրին տուաւ անոնց, ու զանոնք մխիթարելով ըսաւ, թէ ձեր նեղութիւնը պիտի դադրի, և երբոր տունս զաւնալու ըլլամ՝ պիտի նայիմ որ ձեզ հանգչեցընեմ: Իրաւցընէ քիչ ատենէն անանկ ալ եղաւ. վասն զի Սոնոլ չորս հազար ֆիօրին խրկեց անոնց. որով

ան թշուառութենէն ազատեցան:

Յուլիոս որ անծանօթ ճամբորդ մըն էր, աս ազնուական գործքովը զամէնը զարմացուց. բայց ինքը չէր ուզեր որ աս գործքը անպըտուղ ըլլայ, անոր համար շուտ մը մէկդի քաշուեցաւ, որ ան գովեստները չլսէ, խուցը մտաւ, ու իր յիշատակարանին մէջ ան մարդիկներուն ու անոնց քաղքին անունը գրեց: Ասանկով ամէն անցած տեղերը իրեն բարի սրտին նշանները ձգելով՝ հասաւ Վալտէնպուլի մօտերը:

Օր մը Առնօլ ու Մարգարիտ ան կերակուր ուտելու նստեր էին, մէկ մըն ալ երկու աղուոր ձիերով փառաւոր կառք մը հասաւ իրենց դրան առջևը. «Յուլիոսն է, Յուլիոսն է» ըսելով

ձայն մը ելաւ տանը մէջ. ամէնքն ալ դուռը վազեցին. «Ո՛հ, իմին սիրուն զաւակս, ըսաւ Առնոլ, ես քեզ մէյ մ'ալ պիտի տեսնամ եղբեր»։ Յուլիոս վազեց իր ծնողքը գրկեց, բայց ուրախութենէն չիկրցաւ բերնէն խօսք մը հանել. հապա ամէնքն ալ ուրախութեան արցունքներ թափեցին։ Ան առջի ուրախութենէն ետքը՝ Յուլիոս մի առ մի հօրը պատմեց թէ ինչ յաջողութեամբ գործերը առաջ տարաւ։ Եւ որովհետեւ առջի սնտուկով զրկած բաները՝ ինչպէս որ պէտք է տանը մէջ շարեր՝ զարդարեր էին, իմացաւ որ անփնաս հասեր են, անոնց վրայ բան չիհարցուց։ Սեղանի մը վրայ ստրկի թղթերը բացաւ, անոնց արժողչէքը և ուրիշ պարագաները այն-

պէս յստակ՝ այնպէս տեղնիտեղը զուրցեց, որ Առնոլ զարմացաւ մնաց։ Բոլոր ժառանգութեան ըստակը մէկ միլիոնէն աւելի եղաւ, որ ժառանգները չէին կարծեր։

Ը

Փոխարեն:

Յուլիոսին զարձը իրեն ընտա-
նեացը անպատմելի ուրախութեան
պատճառ եղաւ որ ան առաքինի,
կտրիճը խել մը ատենէն վերջը՝
նորէն ողջ առողջ տեսան: Ամե-
նէն աւելի Առնոլ ուրախութենէն
ծերութիւնը մոռցաւ, և իր տղան
տեսնելով նոր կեանք մը առածի
պէս մխիթարուեցաւ: Յուլիոս քա-
նի որ Ամերիկա էր՝ Առնոլ ուզե-
լով իր մահուընէ ազատելուն յի-
շատակը ձգել՝ որ անտառին մէջ

երկու վարազներէն Յուլիոսին
ձեռքովը խալըսեր էր, մէկ պատ-
կերահան մը կանչեց՝ ու ըսաւ
որ տղուն ան կտրիճ գործքը քա-
շէ: Աս պատկերքը Յուլիոսին քա-
շած պատկերքին դիմացը կախե-
ցին: Յուլիոս մէկ օր մը հօրը
սենեակը մտաւ, և երբ ան աղ-
ուոր պատկերքը տեսաւ նէ՝ զար-
մացած մնաց: Առնոլ տեսնա-
լով որ տղան շատ հաւնեցաւ աս
բանիս, ուրախանալով գրկեց զին-
քը ու ըսաւ. «Որովհետեւ հիմայ
մէկզմէկ նորէն տեսանք, ու մի-
այն մահը զմեզ իրարմէ պիտի
բաժնէ, ըսէ՛ ինծի ի՞նչ բան կ'ու-
զես որ քու ըրած բարեբարու-
թեանդ փոխարէն ընենք: Գիտեմ
որ այսպիսի առաքինի գործքերը
ոսկիով արծաթով չեն վարձա-

տրուիր, Աստուած միայն կրնայ արժանապէս վարձատրել այսպիսի գործքերը՝ որ իրեն շնորհքովը կ'ընեն մարդիկ. բայց աս կայ որ մարդիկ ալ կրնան ուրիշներուն ըրած երախտիքը ճանչնալ: Ուրեմն սրտիդ ուզածը յայտնի ինծի ըսէ:

— Հրամանոցդ հայրական սէրը, ըսաւ Յուլիոս ինծի ամէն վարձքէ քաղցր է. դուն իմ կեանքս ազատեցիր, դուն զիս մեծցուցիր ու կըթեցիր, անոր համար ես ձեզի աւելի պարտական եմ քան թէ դուք ինծի»:

Առնու ու Մարգար տան տեսելով որ Յուլիոսին ճշմարիտ հայրասիրութեանը իրենց որդեսիրութիւնը չի կրնար յաղթել, ուրախութեամբ լեցուած՝ քիչ մըն ալ

արցունք թափելէն ետքը՝ որոշեցին որ գոնէ Յուլիոսին յաջողութեամբ տուն դառնալուն համար փառաւոր սեղան մը ընեն կիրակի օրը, և իրենց փեսան ալ բոլոր ընտանիքովը հրաւիրեն:

Առնու աղէկ տարիքը առած էր, բայց տղուն սիրուն համար առաւ հրացանը որ երթայ անտառ որս մը ընէ սեղանին համար. բայց Յուլիոս թող չիտուաւ որ հայրը մինակ երթայ ու նորէն վտանգի մէջ իյնայ. ինքն ալ հետը գնաց: Անտառը մտան, ծառերուն մէջէն անցան, դուրս ելան. բայց կենդանի մը չի գտան: Մէկ մ'ալ յանկարծ խարազանի ձայն մը ու կառքի կործանելու թնդիւն լսեցին. քիչ մը անցաւ չանցաւ՝ ականջնուն կանչուրոտելու ձայն

ներ եկան: Յուլիոս մէկէն ցատ-
քեց, «Կը լսե՞ս, հայրիկ, սա ձայ-
ները, ըսաւ. կարծեմ գէշ չենք
ըներ թէ որ հոն երթանք. ինծի
կ'երենայ թէ մէկու մը գէշ դի-
պուած հանդիպեցաւ:

— Աղէկ կ'ըսես, ըսաւ հայրը,
ձգենք որսերնիս ու հոն վազենք»:

Յուլիոս առաջ անցաւ, ու ճամ-
բուն վրայ հասաւ. տեսաւ որ
դարվեր տեղէ մը վար կառք մը
գլորեր է, մէկ անիւն ալ կոտոր-
տեր է. քովը մէկ խաթուն մը
ինկեր է, անոր քովն ալ աղախին
մը կեցեր, կառավարն ալ վէրք
առած կ'երենար: Հարցուց Յու-
լիոս եղածը, աղախինն ալ պատ-
մեց թէ՛ չեմ գիտեր ձիերը գազան
տեսան ինչ եղան՝ որ յանկարծ
խրտելով կառքը կործանեցին, կա-

ռավարը չիկրցաւ գիրենք սանձել.
խաթունն ալ թևը ցաւցուց, բայց
անոր ցաւը այնչափ սաստիկ չե-
րևար՝ որչափ խեղճ կառավա-
րինը: Յուլիոս՝ բան չիկայ, բան
չիկայ ըսելով՝ սկսաւ մխիթարել
խաթունը. պէտք եղած բաները
հիմայ բերդէն բերել կու տամ,
որ ասկէ շատ հեռու չէ, ըսելու
ատենը՝ Առնոլ վրայ հասաւ, խա-
թունը տուն հրամցուց, և խոս-
տացաւ ամէն կերպով հոգալու.
թևը նայեցաւ, վախ չիկայ, ըսաւ,
թևդ կոտրած չէ՝ միայն քիչ մը
ճգմուեր է. եթէ մէկ երկու օր
հանգարտ պահես՝ ցանն ալ կ'անց-
նի. հիմակուհիմա, ըսաւ, հրամմէ
իմ տունն երթանք:

Յուլիոս խեղճ կառավարը շալ-
կեց՝ որ գէշ վիճակի մէջ կ'երև-

նար. և այսպէս Առնոլին ու իր տղուն ջանքովը ճամբորդները մեծ օգնութիւն գտան: Տիկինին զատ սենեակ մը տուին, վերաբոյժ կան- չեցին, որ ըստ թեկն համար եթէ մէկ քանի օր հանգարտ կենայ կ'առողջանայ: Երկու օրէն վեր- ջը տիկինը վար ինչաւ՝ տան- տէրը բարեկու: Պատին վրայ կախած պատկերները նայեցաւ, ու երբոր Յուլիոսին քաշած պատ- կերքը տեսաւ՝ զոյնը նետեց, մէկ մը ետ քաշուեցաւ ու արցուն- քը սրբեց: Առնոլ երբ ասոր այ- լայլիլը տեսաւ նէ պատճառը հար- ցւեց. «Ա՛հ, պարոն, ի՛նչ սրտով պատմեմ իմ թշուառութիւնս, ը- սաւ տիկինը. ես մէկ թշուառ մայր մըն եմ: Իմ ընկերս է Պա- տէրի կոմւը՝ որ տէրութեան մէջ

շատ պաշտօններ ունի: Հարստու- թեան կողմանէ կարօտութիւն մը չունինք, բայց ի՛նչ շահ որ մեր մէկ հատիկ ուրախութիւնը կոր- սնցուցինք. և հիմայ երկրիս բա- րիքը մեր աչքին բան չերևնար: Չորս զաւակ ունէինք. իրեքը տա- րիքնին չառած մեռան, մէկը մնաց Յուլիոս անոնով, բոլոր յոյսեր- նիս անոր վրայ դրեր էինք: Ա- սիկայ զեռ իրեք տարուան էր, բժիշկներուն խորհրդովը առի գա- ցի ուրիշ տեղ մը օդ փոխելու համար: Համբարձման օրը օդը խիստ աղուոր ըլլալով՝ ուզեցի որ առաւօտանց քիչ մը ելլեմ պտըտիմ, Յուլիոսս ալ մէկ տեղ առի գնացի ձորի մը քով: Տղան ինծմէ քիչ մը հեռացաւ որ երթայ ծաղիկ ժողվէ. ես ալ գիրք մը

առեր. նոյն օրուան տօնին վրայ գրածը կը կարդայի, մէկ մ'ալ յանկարծ պոռալու կանչելու ձայն մը փրթաւ: Մէկէն ամէն բան թողուցի, տառապած տղուս կեցած տեղը վազեցի, ահ, ի՞նչ էր տեսածս: տեսնամ որ արծիւ մը տղաս յափշտակեր առեր կը տանի... Ա՛լ վերջը ինչ եղաւ չեմ գիտեր. վասն զի ես ինքըզինքս կորսնցուցի, մէկ մ'ալ երբ աչքս բացուեցաւ ինքզինքս իջեանի մէջ անկողինը գտայ: Ետքէն իմացայ որ տնեցիքը ետ չգառնալս տեսնելով ելեր զիս փնտրուեր են, ու խոտին վրայ մեռածի պէս ինկած գտեր են: Անկէ ետքը տասներհինգ օր անկողինը մնացի, և առողջանալուս պէս՝ ան թշուառ տեղէն հեռացայ տունս դարձայ:

— Ուրեմն վերջը տղուդ վրայ բան մը չիմացա՞ր, ըսաւ Առնոլ:

— Ամենին, ըսաւ տիկինը. վասն զի առջի բերանը մարդ չի գնաց փնտռելու, ինչու որ ես ալ զրեթէ մահուան դուռը հասեր էի. երբ քիչ մ'ալ առողջացայ՝ ետ դարձայ:

— Տղուն հայրն ալ ո՞ղջ է:

— Ողջ է, և տունն է. պէտք է որ ես ալ հիմա տուն դառնամ»: Աս ըսելով արցունքը սրբեց:

«Ո՞րչափ ատեն է՝ որ աս բանըս պատահեր է, ըսաւ Առնոլ:

— Աս մայիսին քսանուիրեր տարի եղաւ, բայց երէկ եղածի պէս ամէն բան միտքս է. խեղճ Յուլիոսս ճերմակ վարտիք մը հագեր էր, կարմիր ոտքի ամաններ ու մոխրագոյն բաճկոն:

— Ասկէ վերջը աս տրտմութիւններդ մոռցիր, խաթուն, ըսաւ Առնոլ զուարթութեամբ մը։ Աստուած՝ որ ատենօք Դանիէլ մարգարէն առիւծներուն բերնէն խալըսեց, ասանկ ալ քու տղադ մէկ մարդու մը ձեռքով՝ արծիւին ճանկէն ազատեց։ Ողջ է քուկին Յուլիոսդ, աս պատկերքը քաշողն ալ ինքն է, որ իր ազատիլը ձեռքոց աս պատկերքիս մէջ։ Ինքն ալ տեսնաս ինչ առաքինի, ինչ ազնիւ, ինչ պատուական մարդ եղեր է»։

Խաթունը առջի բերան զարմանալէն պաղած մնաց, մէյ մըն ալ վեր ցատեց՝ ուրախութենէն ինչ ընելը չէր գիտեր, կանչեց իր Յուլիոսը, խնտաց, լացաւ, խօսեցաւ, բաներ հարցուց։ Վա-

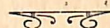
զեց Յուլիոս իր մօրը գիրկը, սիրտը ելած սկսաւ լալ։

Ան միջոցին Առնոլին փեսան ալ տնովը հոն եկաւ երկրորդ օրուան սեղանին համար, և մէկ ուրախութիւնին հազար եղաւ։ Մայրը պատմեց Յուլիոսին հօրը վիճակը, իշխանութիւնը, հարստութիւնը։ Յուլիոս՝ «Ես ինչ վիճակ ալ ունենամ՝ կ'ուզեմ որ միշտ Յուլիոս Արծիւեան ըսուիմ, ըսաւ, ինչպէս որ զիս իմ սիրելի ազատողս անուանեց»։ Բայց ուրովհետեւ սիրտը կ'եփէր որ ժամ մը առաջ ճշմարիտ հայրը տեսնէ՝ մայրը խոստացաւ որ քանի մը օրէն ան ալ հոս կու գայ։

Ան կիրակին անանկ սքանչելի ուրախութեամբ անցընելէն ետքը՝ յաջորդ կիրակին Յուլիոսին հայ-

ըըն ալ հոն եկաւ. ու ան օրերուն
մէջ ինչ ուրախութիւններ, քանի՛
քանի շնորհակալութիւններ որ ը-
րին Աստուծոյ՝ չիպատմուիր: Այս-
չափ կ'ըսեմ որ Յուլիոսը իր ծը-
նորքը զտնալէն ետքը՝ նոր կեանք
մը ունեցածի պէս՝ սկսաւ օրերը
երջանկութեամբ անցընել, ու քիչ
ատենէն թէոդորոսին փեսան ըլ-
լալով՝ թէ՛ հօրը, թէ՛ Ասնուլին, և
թէ՛ թէոդորոսին արժանի ու եր-
ջանիկ ժառանգը եղաւ:

Յ Ա Ն Կ Գ Լ Խ Ո Յ

Ա. Արծիւին բոյնը	5
Բ. Մկրտութիւն	13
Գ. Ուսմունք	25
Դ. Ձախորդութիւն	43
Ե. Մեծ լուր մը	57
Զ. Ճամբորդութիւն	69
Է. Դարձ	85
Ը. Փոխարէն	103

1500

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0588456

